

XEMYC
HÆMUS

СТРАНИЦИ

100 г. Ласло Наги:
Ласло Наги и българската
народна поезия

Българските народни песни –
превод на превода

КОЛЕЛО

ЙОРДАН ТЮТЮНКОВ

Българската градинарска традиция
в Унгария в унгарския регистър
за нематериалното културно
наследство на ЮНЕСКО

ЕВА МОНИКА ЖЕКОВ

Чифлик и цигулка – наследство от
миналото, послание за бъдещето
Превод: Светла Къосева

ГРАВИТАЦИЯ

Реката, която ни свързва

ПЕТЪР ЧУХОВ Късно**ИВАН ХРИСТОВ** Бдин IV

БЕЛА МАРКО Дунав-мост
Превод: Николай Бойков

ЗА ДЕЦАТА

МАРИЯ ДОНЕВА

В гората царяха спокойствие
и суматоха. Светльо.
Хриस्ताки и небесната перушина

ЗА АВТОРИТЕ

Илюстрации: рисунки на Ласло Наги

OLDALAK

4

100 éve született Nagy László:
Nagy László és a bolgár
népköltészet

8

A bolgár népdalok –
a fordítás fordítása

KERÉK

36**TÜTÜNKOV JORDAN**

A magyarországi bolgárkertészet,
mint szellemi kulturális örökség –
közösségi gyakorlat az UNESCO
kritériumrendszerének tükrében

50**ZSEKOV ÉVA MÓNIKA**

Tanya és hegedű: örökség a múltból,
üzenet a jövőnek

GRAVITÁCIÓ

A folyó, ami összeköt

64**PETAR CSUHOV** Késő

Kovács Gergely Lajos fordítása

68**IVAN HRISZTOV** Bdin IV

Kovács Gergely Lajos fordítása

72**MARKO BÉLA** Duna-híd

GYEREKEKNEK

74**MARIA DONEVA**

Nyugalom és zűrzavar uralkodott
az erdőben. Szvetljo.
Hrisztaki és az égből hullott tollpihe
Kovács Gergely Lajos fordítása

92

A SZERZŐKRŐL

Illusztráció: Nagy László rajzai

100 г. Ласло Нагу

100 éve született Nagy László

ЛАСЛО НАГИ И БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА ПЕСЕН

През февруари 2025, на поредния семинар за превод на унгарска литература, реших да предложа на младите преводачи да преведем текстове на Ласло Наги, създадени по български народни песни. Ласло Наги пристига в България през 1949 г. и пребивава в страната ни, учейки езика, до 1951 г. Неговото идване е свързано с международна програма за изучаване на езиците на страните от източния блок, за да се прежеждат взаимно. Самият Ласло Наги си спомня така: „Заминах за София през есента на 49-та, когато Ружевич от Полша, Невена Стефанова от България пристигнаха у нас с писателски стипендии. Задачата ми беше да науча езика, за да прежеждам българска поезия. За мой късмет, хазайката ми Жана Николова, учителка по литература, започна направо с народната поезия... Учих български от народната поезия, българите казват, че говоря леко архаично.“

Ласло Наги се влюбва в българската народна поезия, прежежда множество народни песни, които издава в три сборника: „Саби и гъдулки“, „Кръв на соколи“ и третият, в който събира подобрените си преводи от първите два: „Свещ в горите и полята“, допълвайки ги с нови 1000 стиха. „Българската народна поезия открих за себе си през 1951 г. по време на продължителното си пребиваване в София. Очарова ме нейната жизненост, плътност, поетичната дързост. Без колебание започнах да прежеждам. По време на работата си непрекъснато чувствах, че това което правя не е просто художествен превод.

Искам изписаните на хартия редове да звучат родствено на унгарската народна поезия. Успя ли да пресъздам по достоен начин автентичните песни на унгарски, не ми се полага никаква слава. Славата е за поколенията певци, създавали в течение на векове унгарската народна песен. А сполети ли ме неуспех, причината ще е собственото ми несъвършенство.“ – споделя поетът в послеслова към третия сборник.

Въпреки че на пръв поглед подобен преводачески план звучи странно – превод на превода – той се оказва много интересно начинание. В процеса на работата с Виктория Андонова, Вяра Митковска, Елица Климентиева, Мария Колева, Преслава Каменова, Радост Иванова открихме, както красотата на българските народни песни, така и възхитителното лично творчество на унгарския поет, превърнал народната ни поезия в неделима част от унгарската култура.

Светла Кьоцева

NAGY LÁSZLÓ ÉS A BOLGÁR NÉPKÖLTÉS ZET

2025 februárjában, az éves magyar irodalmi műfordítói szemináriumon úgy döntöttem, Nagy László bolgár népdalok alapján írt szövegeit javasolom fordításra az ifjú műfordítóknak. Nagy László 1949-ben érkezett meg Bulgáriába, s 1951-ig tartózkodott ott a nyelvet tanulva. Kiutazására a keleti blokk országainak nyelvtanulási programja keretében került sor, melynek célja egymás irodalmának fordítása volt. Maga Nagy László így emlékszik vissza: „Mikor Lengyelországból Rózewicz, Bulgáriából Nevena Sztefanova jött hozzánk írói ösztöndíjjal, akkor utaztam Szófiába, ’49 őszén. Főladatom volt, hogy a nyelvet megtanulva fordítsam a bolgár költészetet. Szerencsémre, háziasszonyom, Zsána Nikolova, az irodalom tanára, először a népköltészethez vezetett (...). Bolgárul a népköltészetből tanultam, bolgárok mondják, hogy kicsit archaikusan beszélek.”

Nagy László beleszeret a bolgár népköltészetbe, számos népdalt lefordít, melyeket három kötetben ad ki: *Szabylák és citerák*, *Sólymok vére*, valamint az első kettőben található fordítások javított változatait, továbbá az ezer új verssort tartalmazó *Erdőn, mezőn gyertya*. „A bolgár népköltészetet 1951-ben fedeztem fel magamnak, hosszabb szófnai tartózkodásom idején. Meghatott fürgesége, robusztussága, költői vakmerősége. Tétovázás nélkül fordítani kezdtem. Munka közben szinte állandóan éreztem, hogy amit csinálok, az nem egyszerűen műfordítás. A papírra vetett soroknak a magyar népköltészetrel rokon hangon kellett szólniok. Ha az eredeti énekeket sikerült magyarul s méltón megszólaltatnom, ezért engem semmi dicséret nem illet. A dicséret azoké a dalos nemzedékeké, akik századokon át alkották és alakították a magyar népköltészetet. Kudarcs, ha ért, annak személyes gyarlóságom az oka” – írja Nagy László a harmadik kötet utószavában.

Noha egy ehhez hasonló fordítói terv – a fordítás visszafordítása – első pillantásra furcsának tűnhet, végül nagyon érdekes vállalkozásnak bizonyult. A munka folyamán Viktorina Andonovával, Vjara Mitkovszkával, Elica Klimentievával, Maria Kolevával, Preszlava Kamenovával és Radoszt Ivanovával felfedeztük mind a bolgár népdalok szépségét, mind a bolgár népköltészetünket a magyar kultúra elválaszthatatlan részévé tevő költő bámulatra méltó személyes munkásságát.

Kjoszeva Szvetla

ДИЛМАНО ДИЛБЕРО

Дилмано дилберо, Дилмано дилберо,
кажи ми как се сади пиперо,
кажи ми как се сади пиперо.
Да цъфти, да върже, да цъфти да върже,
да береш береш береш, как сакаш,
да береш береш береш, как сакаш.
Помуни го, побуцни го, помуни го, побуцни го,
та така се сади, сади пиперо, така се сади сади пиперо.

Народна песен

SÓLYOM ÉNEK

Ó, szállj le ide sólyom,
ó, szállj le ide sólyom,
csak szállj le, szállj le, szállj le, ha mondom,
csak szállj le, szállj le, szállj le, ha mondom.

Te sólyom, aranycsőrű,
te sólyom, aranycsőrű
te sárga, sárga, sárarany körmű,
te sárga, sárga, sárarany körmű.

Hasítsd fel selyemingem,
hasítsd fel selyemingem
csak tárd ki, tárd ki, tárd ki a szívem,
csak tárd ki, tárd ki, tárd ki a szívem.

Ha élek, veled éljek,
ha élek, veled éljek,
ha égek, égek, égjek el érted,
ha égek, égek, égjek el érted.

Nagy László fordítása

СОКОЛСКА ПЕСЕН

О, соколе, кацни тука,
о, соколе, кацни тука,
тук кацай, кацай, кацай ти казвам,
тук кацай, кацай, кацай ти казвам.
Ти, птицо златоклюна,
ти, птицо златоклюна,
ти, с нокти жълти, жълти от жълто злато,
ти, с нокти жълти, жълти от жълто злато.

Разкъсай ми свилената риза,
разкъсай ми свилената риза
и ми вземи, вземи, вземи сърцето,
и ми вземи, вземи, вземи сърцето.

Живея ли, с тебе живея,
живея ли, с тебе живея.
Горя ли, горя, горя, за тебе горя.
Горя ли, горя, горя, за тебе горя.

Превод: Преслава Каменова

ПОЛЕГНАЛА Е ТОДОРА

Полегнала е Тодора, мома Тодоро, Тодоро,
под дърво, под маслиново, мома Тодоро, Тодоро.
Повея ветрец горнинец, мома Тодоро, Тодоро,
откърши клонка маслина, мома Тодоро, Тодоро,
че си Тодора събуди, мома Тодоро, Тодоро.
А тя му се люто сърди, мома Тодоро, Тодоро,
„Ветре ле, ненавейнико, мома Тодоро, Тодоро,
сега ли найде да веш!“, мома Тодоро, Тодоро.
„Сладка си съня сънувах, мома Тодоро, Тодоро,
че ми дошло първо либе, мома Тодоро, Тодоро,
и донесло пъстра китка, мома Тодоро, Тодоро.
И донесло пъстра китка, мома Тодоро, Тодоро,
а на китка златен пръстен!“, мома Тодоро, Тодоро.

Народна песен

TODÓRA

Elhevert a szép Todóra,
göndör Todóra, Todóra
Áll fölötte zöld olajfa,
alúdj Todóra, Todóra!

Lábait a violák közt
szépségesen kinyújtotta,
kezeit a rezedák közt
nyaka alá hajlította.

Gyöngyöket vet kerek arca,
harmat-verte piros alma.
Ráhajlok csak egy csókra:
Ébredj Todóra, Todóra!

Nagy László fordítása

ТОДОРА

Полегнала е Тодора,
къдрокосата Тодора,
под маслиновата клонка.
Заспи, Тодоро, Тодоро.

Нозете сред теменуги
напред красиво протегна,
ръце сред минзухари
на глава си облегна.

По лицето ѝ елмази,
росна червена ябълка.
За целувка се навеждам:
Стани, Тодоро, Тодоро.

Превод: Мария Колева

DONA A RÉTEN TÁNCOT JÁR

Dona a réten táncot jár,
Eja!
Dona a réten táncot jár.
Borszínű fátylát lendíti,
Szép fehér arcát hűsíti.

Nagy László fordítása

ДОНА

Дона танцува на воля,
Иха!
Дона танцува на воля.
Було във цвят винен вее,
бяло си лице ветрее.

Превод: Мария Колева

КАЦНАЛ БРЪМБАР НА ТРЪНКА

Кацнал брѣмбѣр на трѣнка
па захванал да дрѣнка,
дочула го мушица
сѣс примрела душица.
Слуша, слуша, пролете,
буйно хоро завѣрте,
видели ги комари,
все ергени все стари.

Погледаха играта
хареса им мухата,
пусти стари ергени,
всекиму се прижени.
Кога слѣнце залезе,
кавга страшна излезе,
затрещеха колове,
завѣнтеха ножове.

Уплаши се мухата,
па избега в гората,
а комари вилнеят,
бой се бият, крѣв леят
и никой се не сети,
как паякѣт се вести,
тѣнка мрежа долови,
до един ги излови.

Народна песен

HÁROM TÜCSÖK ÖSSZEJÖTT

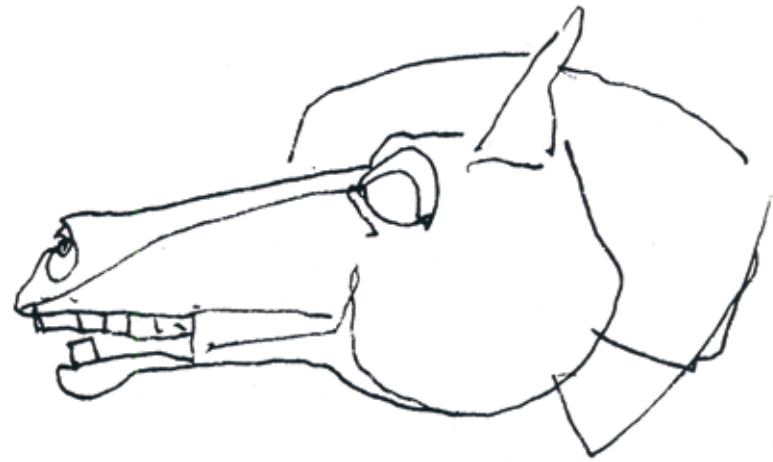
Három tücsök összejött,
Hogy szerezne szeretőt.
Hárman fogtak egy kis lányt,
Zöld rokolyás muslicát.
Érte szörnyű csata dúlt,
Vérrel a völgy beborúlt.
Jött a török regiment,
A tücsköknek nekiment.
De a zápor megeredt,
Elmosta a sereget:
Trüszögtek a törökök,
Prüsszögtek a prücsökök.

Nagy László fordítása

СБРАЛИ СЕ ТРИ ЩУРЕЦА

Сбрали се три щуреца,
да си дирят невеста.
Дошла мушица пуста,
мома в пѣстра фуста.
Сборили се момците,
кѣрви из долините.
Довтасали турците,
горко им на щурците.
Полям порой се излял,
та войската разпилял.
тюхкало се турчето,
щурало се щурчето.

Превод: Елица Климентиева

У НЕДИНИ СЛЪНЦЕ ГРЕЕ

У Недини слънце грее,
върбо ле, върбо, върбице!
То не било ясно слънце,
на ми била сама Неда -
с черни очи еленови,
с дълги клепки босилкови,
с бели зъби бисерови,
с тънка снага самодивска.
Събрале се малки моми
да играят по тревица,
да си берат жълто цвете,
а Неда им тихом дума:
– Ей ви вазе, малки моми,
поиграйте се на слънчице,
дорде не е прегорело,
дорде не е подухнала,
върла зима в чужда къща.
Израсла е тънка върба
в Недините равни двори;
тя не била тънка върба,
най е била сама Неда,
с бели ръце засукани,
с жълто чело навъсено,
с черни очи нажалени.
Събрале се ергенете,
да си кършат тънки върби,
а Неда им тихом дума:
- Ей ви вазе, триста души,
се ергене, се юнаци,
хем кършете, хем ломете,
а по-много меришете,
дорде върба мъзга пуца,
дорде листе зеленят,
дорде Неда хубост има.

Народна песен

NÉDÁÉKNÁL NAP TÜNDÖKÖL LÁZÁRNAPI ÉNEK

Nédáéknál nap tündököl,
Hej, fűzfa, fűzfa, fűzfácska!
Nem is nap volt, nem lehetett,
Fehér Néda fényeskedett.
Szemefénye gyémánt-tiszta,
Szemehéja szekfű szirma,
Fehér foga forrás gyöngye,
Tündér-válla igen gyöngye.
Eljöttek a kisleányok,
Hogy a gyepen játszanának,
Hogy a fényes napocsának
Sárga rózsát mutatnának.
Halkan szólott fehér Néda:
– Jertek lányok, jertek sorban
Sütkérezni sugaramban.
Jertek lányok, amíg lehet,
Amíg a nap nem vet tüzet,
S amíg Néda nincs bezárva
Idegen ház homályába.
Nédáéknak udvarában
Megnőtt már a karcsu fűzfa.
Nem is volt az karcsu fűzfa,
Maga volt a fehér Néda:
Meghuzódott fehér karral,
Hervadozó fehér arccal,
Sugár-ránccal, vetődéssel,
Szomjuhozó gyémántszemmel.
Gallyat törni karcsu fűzről
Sereg legény udvarba gyűl.
Néda szól a legényeknek:
– Aj, ti harminc szép legények,
Derekak és vakmerőek,
Gallyat, ágat szakasszatok,
Jószagával mulassatok,
Amíg nem sárgul a lombja,
Amíg nem csufítja mézga,
Amíg szép a fehér Néda! –

Nagy László fordítása

У НЕДИНИ СЛЪНЦЕ ГРЕЕ ЛАЗАРСКА ПЕСЕН

У недини слънце грее,
върбо ле, върбо, върбице.
Не ми било ясно слънце,
най ми била бяла Неда.
Светли очи елмазени,
клепките ѝ босилкови,
бели зъби бисерови,
тънка снага самодивска.
Надойдоха малки моми
на полето да играят,
на поле под жарко слънце,
жълт трендафил да погледат.
Тихо рече бяла Неда:
– Приидете, малки моми,
да се стоплите край мене.
Елате, вий, дорде може,
дорде слънце не изгори,
дорде Неда не я скрият
там, във чужди тъмни двори.
У Недини раснала е,
раснала е там върбица.
Не ми било туй върбица,
най ми била бяла Неда;
с бели ръце провиснали,
с бяло лице повяхнало,
побледняло, посърнало,
с жадни очи елмазени.
Всички момци се събрали
клонка върба да откършат.
Бяла Неда тъй им рекла:
– Елате вий, трийсет момци,
сербез момци, все юнаци.
Клонка върба откършете
и на нея се радвайте,
дорде листа не окапят,
сладък сок дорде не пусне,
дорде Неда е хубава!

Превод: Виктория Антонова

ВИКНАЛ Е СТОЯН, ЗАПЛАКАЛ

Викнал е Стоян, заплакал,
мале ле, мила майчице,
кажи ми мамо, научи
како Лиляна да зема.
Лиляна една на майка,
Лиляна златна ябълка,
Лиляна корен трендафил.

Майка му дума, говори,
синко Стояне, Стояне,
купи си сиви волове,
разори двори широки,
насади цветя всекъде.
Сичките моми ще дойдат
цветенце да си откъснат,
всичките моми, ергени,
лиянините другарки,
белким и Лиляна ще дойде.

Послуша Стоян майка си,
купи си сиви волове,
разора двори широки,
насади цветя всякакви.
Всички са моми дошли,
всичките моми, ергени,
лиянините другарки,
само Лиляна не дойде.

Народна песен

CSUDA HALOTT

Ej... Élesen zokog jó Sztoján,
életem édes jó anyám,
gyámolom, okos oktatóm
– oktass ki engem, édesem,
Liljána mint lesz jegyesem,
Liljána, gyöngyöt nevető,
szinarany alma, tündöklő,
hajnali erős rózsató.
Ej... Szóval az anyja feleli:
Hallod-e, fiam, hallod-e,
fogd be a szürke ökreim,
fogd be a szürke ökreim,
szántsd föl a széles földeim,
virággal vedd be mezeim:
Jönnek a gyenge szép szüzek,
özvegyek fecske-szemüek,
jön a sok virág-tépkedő
tele lesz lánnyal a mező,
Végül is Liljána odajó!

Nagy László fordítása

СТОЯН И ЛИЛЯНА

Стоян е жално заплакал:
майно льо, мила майчице,
майно льо, мъдра орлице,
кажи ми, мила майчице,
Лиляна как да доведа;
с бисерни зъби засмяна,
ябълка златна, сияйна,
утринна роза Лиляна.
Майка Стояна продума:
Чуваш ли, сине, чуваш ли,
впрегни ми сиви волове,
впрегни ми сиви волове,
поля широки изори,
пъстри ми цветя насади.
Девойки тънки ще дойдат,
ще прийдат жални вдовици,
берачи ще се съберат.
На полето ще доходят,
сетне Лиляна ще дойде.

Превод: Виктория Антонова

ДИМИТРА

Ох, Димитро ле, русокосо момиче,
иди речи на мама си, Димитро,
да не ражда друго чедо като теб,
да не губи друг сиромаш като мен.
Ах, изгори ма, изсуши ма, Димитро,
направи ма сухо дърво яворово.
Земи брадва, посечи ма, Димитро,
изгори ма в прах и пепел, Димитро!
Ох, иди речи на мама си, Димитро,
да та не праща заран, вечер за вода,
да не гориш луди-млади ергене.
Димитра си тихо-лепо говори:
Ох, абре лудо, лудо-младо, ергенче,
ох, добре ходих на Дунават за вода,
ох, дома мама друго чедо родила,
ох, по-хубаво, по-гиздаво от мене –
ох, кога плаче, бисер рони из очи,
ох, дума да каже, ружа капе из гърло!

Народна песен

AJ, DIMITRA

„Aj, Dimitra, szőke hajjal koszorús,
szólj anyádnak, az édesnek, Dimitra,
lányt ne szűljön soha olyat, mint te vagy,
ne ruházzon árvát, milyen én vagyok.
Aj, megégess, aj, kiszáríts, Dimitra,
száraz jávor legyen az én alakom,
fogd a fejszét, hasogass szét, Dimitra,
gyűjts meg, legyenek hamu és por, Dimitra.
Szólj anyádnak, az édesnek, Dimitra,
hajnalonta téged vizért ne küldjön,
ne égesd meg a sok bolond sihedert!”
Dimitra ott szép csendesén ráfelel:
„Aj, te bolond, bolond eszü siheder,
aj, míg vizért jártam én a Dunára,
aj, másik lányt hozott anyám világra,
aj, nálam is ékebb és édesebb,
aj, mikor sír, hullat szeme gyöngyöket,
aj, mikor szól, torka rózsát ejteget!”

Nagy László fordítása

ДИМИТРА

Ох, Димитро, с руса коса сплетена,
кажи на майка си, милата, Димитро,
да не ражда никога мома като теб,
да не помамва сираче като мен.
Ох, изгори ме, ох, изсуши ме, Димитро,
сух явор ще стане снагата ми,
вземи брадва, разцепи ме, Димитро,
изгори ме, пепел и прах да стана, Димитро.
Кажи на майка си, милата, Димитро,
да не те праща всяка заран за вода,
да не изгорят всички луди-млади!”
Димитра му тихо пътем говори:
Ох, ти лудо, лудо-младо ергенче,
ох, докато ходих на Дунава за вода,
ох, майка ми роди друга мома,
ох, от мен по-гиздава и по-мила,
ох, кога плаче, рони бисери из очи,
ох, когато говори, сипе рози из гърло!”

Превод: Радост Иванова

СИТЕН ДЪЖД ВАЛИ

Ситен дъжд вали като маргарит,
моето любе коня седлай
на кяр да иде на Каравлашко.
Ази му думам и му се моля,
моето любе коня седлай.
Ази му думам и му се моля,
поседи любе и тая година,
тая година, тая зима.
Пари се, любе, сявга печелят.
младост е, любе, еднаш на света.
Младост е, любе, като роса,
заран я има денем я няма,

Народна песен

ZÁPORESŐ HULL

Záporoső hull margarétásan,
szerelmem nyerget rakna lovára.
Karavlaskóba pénz után menne,
de én rászólok szerelmesemre:
Ne menj szerelmem ebben a télben,
ebben a télben, ebben az évben.
Pérez a kezébe mindig akadhat,
de az ifjúság egyszer ragyog csak,
de az ifjúság, akár a harmat:
hajnalban gyöngy még, nappal már semmi.

Nagy László fordítása

ПОРОЙ СЕ ЛЕЕ

Порой се лее, като маргарит,
моето любе коня седлай
за благо да иде там, в Каравлашко,
но аз на моето любе ще кажа:
Не отивай любе тази зима,
тази зима, тази година.
Благо сявга ти ще намериш,
но младостта веднъж огрява,
но младостта е като росата:
заран е перла, денем я няма.

Превод: Вяра Мутковска

БЯЛ ВЯТЪР ДУХА, БЯЛ ВЯТЪР ДУХА

(ФОЛКЛОРНА ЛЮБОВНА ПЕСЕН ОТ
ВЕЛИНГРАДСКО)

Бял вятър духа, бял вятър духа,
планини бие, брегове рони,
брегове рони, снегове топи,
снегове топи, три реки текот,
три реки текот, три билки цъфтят -
първана билка - за първо либе,
вторана билка - за второ либе,
третана билка - жива раздяла!
Който ни двама раздели,
да го раздели чорнана чума!

Народна песен

FEHÉR SZÉL TÁMAD

Fehér szél támad, forró szél támad,
Hegyeket szaggat, partokat omlaszt,
Partokat omlaszt, havakat roskaszt,
Havakat roskaszt, vizeket áraszt,
Balzsamvirágot fölnevel hármat.
Legelső balzsam – régi arámra,
Második balzsam – mai babámra,
Harmadik balzsam – eleven gyászra.
Aki kettőnket egymástól eltép,
Fekete dögvész tépje ki lelkét!

Nagy László fordítása

БЯЛ ВЯТЪР ВЕЕ

Бял вятър фучи, бял вятър вее,
Балкана люлее, брегове брули,
брегове брули, снегове топи,
снегове топи, потоци рукват,
билката цъфна, пъпка се пукна.
Първото биле – стара изгора,
второто биле – моето либе,
третото биле – жива разлъка.
Който поиска да ни разтури,
черната чума да го погуби!

Превод: Елица Климентиева

МОМА МАРИЙО

Мома Марийо, Марийо,
нали ни питаш, да кажем:
Ние ти братче видяхме.
То не е в ров заровено,
а ми е, моме, затворено
в одринските тъмници.
Я, хайде, моме, с нази,
при братец да те водиме
в одринските темници.

Народна песен

LEGÉNY FEKSZIK TENGERPARTRA

Legény fekszik tengerpartra,
Tengerparton lepedőre,
Ezüstből a lepedője.

Gyöngye leány elébe áll:
Rajta, vitéz, egyél, igyál!
Rajta, vitéz, egyél, igyál!

Ne légy részeg az italtól,
Részegedj meg a nyakamtól,
Vékony, karcsú derekamtól!

Még ma este nem adhatom,
Holnap este neked adom!
Holnap este neked adom!

Nagy László fordítása

НА БРЕГА ПОЛЕГНАЛ МОМЪК

На брега полегнал момък,
край морето на постеля,
а постелята сребрее.

А до него малка мома.
Хей, юначе, хапвай, пийвай!
Хей, юначе, хапвай, пийвай!

От вино не се опивай.
Мойта шия, кръшна снага,
нека те да те опият.

Тази вечер ти почакай.
Утре вечер ще съм твоя,
утре вечер ще съм твоя.

Превод: Светла Кьосева

ЙОРДАН ТЮТЮНКОВ

Българската градинарска традиция
в Унгария в унгарския регистър
за нематериалното културно наследство
на ЮНЕСКО

TÜTÜNKOV JORDAN

*A magyarországi bolgárkertészet mint
a szellemi kulturális örökségbe tartozó
közösségi gyakorlat az UNESCO
kritériumrendszere tükrében*

РАДОСТНОТО ОБЯВЛЕНИЕ се състоя на 17 октомври 2025 г. в Международния ден на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО в Унгарския етнографски музей на открито – Сканзена в Сентендре. Националният списък на нематериалното културно наследство, който досега съдържа 56 елемента, бе обогатен с още четири нови елемента – сред тях е и *традицията на българското градинарство в Унгария*.

Зад унгарското присъединяване стои Конвенцията на ЮНЕСКО от 2003 г., чиято цел е опазването на нематериалното културно наследство. Тази конвенция влиза в сила със закон в Унгария през 2006 г. Съгласно конвенцията: „Нематериалното културно наследство е обичай, представяне, изразна форма, знание, умение – както и свързаните с тях инструменти, предмети, продукти и културни пространства – които общности, групи, а понякога и отделни лица разпознават като част от своето културно наследство. Това е наследство, предавано от поколение на поколение, което се възпроизвежда постоянно от общностите и групите в отговор на тяхната среда, взаимодействието им с природата и тяхната история. То осигурява на тези общности усещане за идентичност и приемственост и допринася за уважението към културното многообразие и човешката креативност.“

Номинацията е по предложение на *Дружеството на българите в Унгария и Българското републиканско самоуправление* с подкрепата на 25 местни български национални самоуправления. Въз основа на документацията, включена в подадената национална номинационна форма, както и приложените филмови и фотографски материали Националният комитет за нематериално културно наследство единодушно подкрепи номинацията, която бе официално утвърдена с подписа на министъра на културата и иновациите. Елементът на наследството е вписан в категориите традиционен знание и занаятчийство, свързани с **природата и вселената**.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Вътрешни и външни методи на изследване на културата – методологически подход

За възникването, историята и разпространението на българското градинарство в Централна и Източна Европа и неговото социално-културно въздействие съществуват множество изследвания. Настоящото проучване си поставя за цел – за разлика от историческия и икономическия подход – да разгледа българското градинарство в Унгария като елемент на културното наследство, съгласно критериите на ЮНЕСКО за нематериалното културно наследство. В тази рамка настоящото изследване прилага **вътрешни и външни методологически подходи** към културата: вътрешният (емически) метод се основава на собствената интерпретация и практика на общността, докато външният (етически) метод изследва

AZ ÖRÖMTELI BEJELENTÉSRE 2025. október 17-én, az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Nemzetközi Napján, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban (Skanzen) került sor. A szellemi kulturális örökség eddig 56 elemből álló nemzeti jegyzéke négy új örökséggel bővült – ezek közé tartozik a *magyarországi bolgárkertészeti hagyománya* is.

A magyar csatlakozás háttérében a 2003-as UNESCO-egyezmény áll, amely a szellemi kulturális örökség megőrzését célozza, és 2006 óta Magyarországon is törvényi erővel bír. Az egyezmény értelmében „Szellemi kulturális örökség: olyan szokás, ábrázolás, kifejezési forma, tudás, készség – valamint az ezekkel összefüggő eszköz, tárgy, készítmény és kulturális színhely –, amelyet közösségek, csoportok, esetenként egyének kulturális örökségük részeként elismernek. Ez a nemzedékről nemzedékre hagyományozódó örökség – amelyet a közösségek, csoportok a környezetükre, a természettel való kapcsolatukra és a történelmükre adott válaszként állandóan újratehermenek – az identitás és a folytonosság érzését nyújtja számukra, elősegítve a kulturális sokszínűség és az emberi kreativitás tisztelését.”

A hagyomány felterjesztését a *Magyarországi Bolgárok Egyesülete* és a *Bolgár Országos Önkormányzat* kezdeményezte 25 helyi bolgár nemzetiségi önkormányzat támogatásával. A benyújtott nemzeti jelölőlapra feltüntetett dokumentáció, a mellékelt film és fényképanyag alapján a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Bizottsága egyhangúlag támogatta a jelölést, amelyet a kulturális és innovációs miniszter aláírásával is jóváhagyott. Az örökségelemet a **természethez** és a **világegyetemhez** kapcsolódó hagyományos tudás és kézművesség kategóriákban vették fel.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A kultúra belső és külső módszere – módszertani megközelítés

A bolgárkertészeti kialakulásáról, fejlődéstörténetéről, valamint közép- és kelet-európai expanziójáról és társadalmi-kulturális hatásairól számos tanulmány született. Jelen kutatás célja, hogy az eddigi történeti és gazdaságtörténeti megközelítésektől eltérően a magyarországi bolgárkertészeti mint kulturális örökségelemet vizsgálja, az UNESCO szellemi kulturális örökségre vonatkozó kritériumrendszerének megfelelően. Ennek keretében a tanulmány a kultúra **belső és külső módszertani megközelítését** alkalmazza: a belső (émikus) módszer a közösség saját értelmezésére és gyakorlatára épül, míg a külső (étikus) módszer a kulturális jelenség társadalmi, gazdasági és örökségpolitikai kontextusát vizsgálja.

A kultúra vizsgálatában a „belső” és „külső” módszer két eltérő kutatói nézőpontot jelöl.

културния феномен в неговия социален, икономически и политически контекст на наследството.

При изследването на културата „вътрешните“ и „външните“ методи означават две различни изследователски перспективи:

Вътрешни методи

Вътрешният метод разглежда културните явления от гледната точка на съответната общност. Това е т. нар. *емически* подход, който се основава на

- наблюдения, интервюта и разкази на участниците и който
- цели да разбере вътрешната логика на културните явления,
- дава предимство на субективния опит и интерпретацията на общността.

Това е особено важно в случая на нематериалното културно наследство, при което активната роля на общността и нейното самоопределение са от ключово значение (Geertz, 1973; Smith & Akagawa, 2009).

Външни методи

Външните методи обхващат т. нар. *етически* подход, който разглежда културата от външна, обективна перспектива. Характеристики:

- прилага описателни и сравнителни методи;
- използва количествени и качествени методи за събиране на данни;
- има за цел да постави културните практики в социален, икономически или исторически контекст.

Този подход помага да се прецени социалното въздействие, разпространението и устойчивостта на елементите на наследството (Kurin, 2004).

Теоретичен преглед

Концепцията за вътрешен и външен кръг на културата е теоретична рамка, която помага да се разбере как функционира даден елемент на културното наследство в рамките на общността и извън нея. Този подход е особено полезен при тълкуването на нематериалното културно наследство, което се дефинира и защитава от Конвенцията на ЮНЕСКО от 2003 г. (UNESCO, 2003).

Вътрешен кръг – носители на традицията

Към вътрешния кръг принадлежат лица и общности, които активно практикуват елемента на наследството, предават знанията си на поколенията, възприемат

Belső módszer

A belső módszer az adott közösség saját nézőpontjából vizsgálja a kulturális jelenségeket. Ez az ún. *émikus* megközelítés, amely:

- a résztvevői megfigyelésre, interjúkra, narratívákra épül,
- célja a kulturális jelentések belső logikájának megértése,
- előnyben részesíti a szubjektív tapasztalatokat és a közösségi értelmezéseket.

Ez különösen fontos a szellemi kulturális örökség esetében, amelyben a közösség aktív szerepe és önértelmezése kulcsfontosságú (Geertz, 1973; Smith & Akagawa, 2009).

Külső módszer

A külső módszer az ún. *étikus* megközelítés, amely a kutató külső, objektív nézőpontjából vizsgálja a kultúrát. Jellemzői:

- leíró és összehasonlító módszerek alkalmazása,
- kvantitatív és kvalitatív adatgyűjtés,
- célja a kulturális gyakorlatok társadalmi, gazdasági vagy történeti kontextusba helyezése.

Ez a megközelítés segíti az örökségelemek társadalmi hatásának, elterjedtségének és fenntarthatóságának értékelését (Kurin, 2004).

Elméleti áttekintés

A kultúra belső és külső köre olyan fogalmi keret, amely segít megérteni, hogyan működik egy kulturális örökségelem a közösségen belül és azon kívül. Ez a megközelítés különösen hasznos a szellemi kulturális örökség értelmezésében, amelyet az UNESCO 2003-as egyezménye definiál és védelmez (UNESCO, 2003).

A belső kör – A hagyomány hordozói

A belső körbe tartoznak azok a személyek és közösségek, akik és amelyek aktívan gyakorolják az örökségelemet, tudásukat generációkon át örökítik, identitásuk részeként tekintenek a kulturális gyakorlatra, és személyes kötődésük révén fenntartják az élő hagyományt. Ez a kör a kulturális örökség autentikus forrása, amely biztosítja a hagyomány folytonosságát és hitelességét (Smith & Akagawa, 2009).

културната практика като част от своята идентичност и чрез личната си обвързаност поддържат традицията жива. Този кръг е автентичният източник на културното наследство, който гарантира неговата приемственост и достоверност (Smith & Akagawa, 2009).

ВЪТРЕШЕН И ВЪНШЕН КРЪГ НА КУЛТУРАТА НА БЪЛГАРСКОТО ГРАДИНАРСТВО

Вътрешен кръг – преки наследници и практикуващи

Този кръг включва лица и общности, които:

- ♦ **са от български произход** и предават градинарските знания от поколение на поколение;
- ♦ **активно практикуват** българско градинарство – в традиционна или съвременна форма;
- ♦ **имат лична обвързаност** с традицията на българското градинарство (например семейни стопанства, кооперативни членове);
- ♦ **съхраняват езиковата и културната си идентичност** частично чрез градинарската традиция.

Външен кръг – сфера на въздействие и възприемане

Към външния кръг спадат всички, които не са преки наследници на наследството, но прилагат негови елементи, изследват го, документират го, популяризират го или се свързват с него с икономическа, образователна или културна цел. Този кръг включва потребители и заинтересовани лица, които участват в поддържането на наследството. Той осигурява социалната база, видимост и устойчивост на наследството (Kurin, 2004).

Външен кръг – сфера на влияние и продължение

Този кръг включва:

- ♦ **унгарски градинари**, които използват техники на българското градинарство (напояване, ранно отглеждане, производство на разсад);
- ♦ **селскостопански предприятия**, които функционират на основата на българската традиция (напр. АД Арпад-Аграр);
- ♦ **пазари и потребители**, които купуват продукти на българското градинарство;
- ♦ **изследователи, преподаватели и институции**, които документират и популяризират историята и въздействието на българското градинарство.

A BOLGÁRKERTÉSZET KULTÚRÁJÁNAK BELSŐ ÉS KÜLSŐ KÖRE

Belső kör – A közvetlen örökösök és gyakorlók

Ez a kör tartalmazza azokat a személyeket és közösségeket, akik:

- ♦ **bolgár származásúak**, és generációkon át örökítették a kertészeti tudást,
- ♦ **aktívan gyakorolják** a bolgárkertészetet, akár hagyományos, akár modern formában,
- ♦ **személyes kötődéssel** rendelkeznek a bolgárkertészeti hagyományhoz (pl. családi gazdaságok, szövetkezeti tagok),
- ♦ **nyelvi és kulturális identitásukat** részben a kertészeti hagyományokon keresztül őrzik.

A külső kör – A hatás és befogadás köre

A külső körbe azok tartoznak, akik nem közvetlen örökösei az örökségnek, de alkalmazzák annak elemeit, kutatják, dokumentálják, népszerűsítik, gazdasági, oktatási vagy kulturális célból kapcsolódnak hozzá, illetve fogyasztóként vagy érdeklődőként részt vesznek az örökség fenntartásában. Ez a kör biztosítja az örökség társadalmi beágyazottságát, láthatóságát és továbbélését (Kurin, 2004).

Külső kör – A hatás és továbbélés köre

Ez a kör magában foglalja:

- ♦ azokat a **magyar kertészeket**, akik a bolgárkertészet technikáit (öntözés, hajtátás, palántanevelés) alkalmazzák,
- ♦ a **mezőgazdasági vállalkozásokat**, amelyek a bolgár hagyományokra építve működnek (pl. Árpád-Agrár Zrt.),
- ♦ a **piacokat és fogyasztókat**, akik a bolgárkertészetből származó termékeket vásárolják,
- ♦ a **kutatókat, oktatókat, intézményeket**, akik a bolgárkertészet történetét és hatását dokumentálják, népszerűsítik.

АНТРОПОЛОГИЧНИ И ЕТНОГРАФСКИ РАМКИ

Понятието за вътрешен и външен кръг на културата е тясно свързано с антропологичната концепция за културата, според която културата не е просто сбор от произведения на изкуството или обичаи, а мрежа от значения, която влияе върху мисленето, решенията и социалното поведение (Geertz, 1973). Според етнографията и културната антропология културата се предава чрез обществената практика и се поддържа чрез символни системи в рамките на общностите.

ЮНЕСКО и културното многообразие

Целта на ЮНЕСКО е чрез нематериалното културно наследство да утвърди културното многообразие, да подкрепи идентичността на общностите и да насърчи упражняването на културните права. Вътрешният и външният кръг заедно осигуряват не само запазването, но и адаптирането на наследството към социалните промени (UNESCO, 2003).

За да бъде даден елемент вписан в Националния списък на нематериалното културно наследство, номинацията и съпътстващата документация трябва да отговарят на **стриктни критерии**. По-долу обобщаваме най-важните **критерии**, които направиха възможно включването на традицията на българското градинарство в списъка.

Критерии за вписване

Елементът на наследството трябва да отговаря на условията, посочени в член 2. от Конвенцията на ЮНЕСКО от 2003 г.:

- Устни традиции и форми на изразяване на носител на нематериалното културно наследство;
- Жива практика, предавана от поколение на поколение, която осигурява идентичност и приемственост.

Включването в списъка трябва да допринесе за:

- Повишаване на обществената осведоменост относно наследството;
- Признаване на културното многообразие;
- Представяне на човешкото творчество.

Трябва да съществуват:

- Планове, които гарантират запазването и продължаването на елемента на наследството;
- Мерки за опазване, насочени към устойчивостта.

ANTROPOLÓGIAI ÉS NÉPRAJZI KERETEK

A kultúra belső és külső körének fogalma szorosan kapcsolódik az antropológiai kultúra-fogalomhoz, amely szerint a kultúra nem csupán műalkotások vagy szokások összessége, hanem egy jelentésháló, amely befolyásolja a gondolkodást, döntéseket és társadalmi viselkedést (Geertz, 1973). A néprajz és kulturális antropológia szerint a kultúra társadalmi tanulás útján öröklődik, és a közösségek szimbolikus rendszerek révén tartják fenn.

UNESCO és a kulturális sokszínűség

Az UNESCO célja, hogy a szellemi kulturális örökség révén erősítse a kulturális sokszínűséget, támogassa a közösségek identitását, és elősegítse a kulturális jogok érvényesülését. A belső és külső kör együtt biztosítja, hogy az örökség ne csak megmaradjon, hanem alkalmazkodni tudjon a társadalmi változásokhoz (UNESCO, 2003).

Az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére való felvételhez a jelölési adatlapnak és a kapcsolódó dokumentációnak **szigorú kritériumrendszernek** kell megfelelnie. Az alábbiakban összefoglalom a legfontosabb **kritériumokat**, amelyek alapján a bolgárkertészeti hagyomány is felkerülhetett a jegyzékre.

A felvétel kritériumai

Az örökségelemnek meg kell felelnie az UNESCO 2003-as egyezményének 2. cikkében foglalt szempontoknak:

- Olyan szokás, tudás, készség, kifejezési forma, amelyet a közösség saját kulturális öröksége részeként ismer el.
- Élő gyakorlatként nemzedékről nemzedékre öröklődik, és identitást, folytonosságot biztosít.

A jegyzékre kerülésnek hozzá kell járulnia:

- az örökség társadalmi tudatosításához,
- a kulturális sokszínűség elismeréséhez,
- az emberi kreativitás példaként való bemutatásához.

Rendelkezésre kell állniuk:

- az örökségelem megőrzését és továbbélését biztosító terveknek,
- védelmi elképzeléseknek, amelyek a fenntarthatóságot szolgálják.

Номинацията трябва да включва:

- Широко участие на засегнатата общност;
- Предварително и пълно информирано съгласие.

Българското градинарство като елемент на наследството в светлината на критериите на ЮНЕСКО

Традицията на българското градинарство в Унгария съответства на критериите на ЮНЕСКО за нематериално културно наследство. Елементът отговаря на следните изисквания:

- Това е **жива обществена практика**, предавана от поколение на поколение, която е неразделна част от идентичността на българското малцинство.
- **Традиционни знания, техники и практики** като напояване, отглеждане на разсад и интензивно отглеждане се използват и днес в градинарската практика в Унгария.
- **Общественото значение и културното въздействие** на традицията са добре документирани, особено в селищата по течението на Дунав, както и в околностите на Печ, Мишколц и Будапеща.
- По време на номинацията е осигурено **активно участие** на общността: по инициатива на Дружеството на българите в Унгария и Българското републиканско самоуправление с подкрепата на 25 местни самоуправления.
- С професионалното участие на Дирекцията за нематериално културно наследство към Етнографския музей на открито традицията бе **професионално картографирана и документирана**.

Установено бе, че българското градинарство има не само с историческо значение, то е жива културна практика, която **допринася за съхраняването на идентичността, за изграждането на общността и насърчава културното многообразие**.

След вписването в Националния списък на нематериалното културно наследство, бъдещето на този елемент може да се развие в няколко посоки:

1. Опазване и предаване

- **Документиране и архивиране:** Подробно картографиране на традицията, събиране на интервюта, снимки, видеоматериали, местни истории.
- **Образование и предаване на поколенията:** училищни програми, работилници, курсове за отглеждане на разсад за младите поколения.

А jelölésnek az érintett közösség:

- széles körű részvételével kell történnie,
- előzetes és teljes körű tájékoztatás után adott beleegyezéssel.

A bolgárkertészet mint örökségelem az UNESCO kritériumrendszer tükrében

A magyarországi bolgárkertészet hagyománya jól illeszkedik az UNESCO szellemi kulturális örökségre vonatkozó kritériumrendszerébe. Az örökségelem megfelel az alábbi elvárásoknak:

- **Élő közösségi gyakorlatként** működik, amely generációkon át öröklődik, és a bolgár nemzetiség identitásának szerves részét képezi.
- A bolgárkertészek által alkalmazott **hagyományos tudás, technikák és szokások** – mint az öntözéstechnika, palántanevelés, intenzív hajtás – továbbra is jelen vannak a hazai kertészeti gyakorlatban.
- A hagyomány **társadalmi beágyazottsága és kulturális hatása** jól dokumentált, különösen a Duna menti településeken, valamint Pécs, Miskolc és Budapest környékén.
- A felterjesztés során a közösség **aktív részvétele** biztosított volt: a Magyarországi Bolgárok Egyesülete és a Bolgár Országos Önkormányzat kezdeményezésére, 25 helyi bolgár nemzetiségi önkormányzat támogatásával készült el a dokumentáció.
- A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága szakmai közreműködésével végbement a hagyomány **szakszerűen feltérképezése és dokumentálása**.

Eszerint a bolgárkertészet nemcsak történeti jelentőségű, hanem élő örökség, amely megfelel az UNESCO által elvárt **identitásőrző, közösségépítő és kulturális sokszínűséget támogató szerepnek**.

A jegyzékre való felkerülés után a szellemi kulturális örökségelem – jelen esetben a **magyarországi bolgárkertészet hagyománya** – további sorsa több irányban is fejlődhet. Az UNESCO és a nemzeti örökségvédelmi gyakorlat alapján a főbb várható irányok az alábbiak:

1. Megőrzés és továbbörökítés

- **Dokumentálás és archiválás:** a hagyomány részletes feltérképezése, interjúk, fotók, videók, helyi történetek gyűjtése.
- **Oktatás és átadás:** iskolai programok, közösségi műhelyek, palántanevelő tanfolyamok, ahol a fiatalabb generációk megismerhetik a bolgárkertészet technikáit és történetét.

2. Видимост и популяризиране

- **Изложби и събития:** Тематични дни в етнографския музей, фестивали, гастрономически демонстрации.
- **Медийно отразяване:** Документални филми, репортажи, кампании в социалните медии.

3. Укрепване на общността

- **Засилване на местната идентичност:** Официалното признаване на традицията засилва културната идентичност на българската общност.
- **Кооперативни и икономически партньорства:** Икономическо оползотворяване на традиционните знания чрез развитие на ферми за разсад.

4. Международна видимост

- **Регионално и международно сътрудничество:** Връзки с български общности в Централна и Източна Европа.
- **Кандидатстване за Представителния списък на ЮНЕСКО:** Националният списък е първа стъпка към международно признание.

5. Изследване и научна обработка

- **Допълнителни изследвания:** По-задълбочен анализ на социалните, икономическите, екологичните и културните въздействия на българското градинарство.
- **Междудисциплинарен подход:** В областта на етнологията, аграрните науки, политиките за наследство, социологията и опазването на околната среда.

ИЗТОЧНИЦИ

- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.
- Kurin, R. (2004). *Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: A Critical Appraisal*. Museum International, 56(1–2), 66–77.
- Smith, L., & Akagawa, N. (Eds.) (2009). *Intangible Heritage*. Routledge.
- UNESCO (2003). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Paris: UNESCO Publishing. [Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство е ратифицирана със закон, приет от 40-то НС на 26.01.2006 г. – ДВ, бр. 12 от 7.02.2006 г. Издадена от Министерството на културата, обн., ДВ, бр. 61 от 28.07.2006 г., в сила за Република България от 10.06.2006 г.]

2. Láthatóság és népszerűsítés

- **Kiállítások, rendezvények:** például tematikus napok a Skanzenben, boltgardertészeti fesztiválok, gasztronómiai bemutatók.
- Médiamegjelentés: dokumentumfilmek, riportok, közösségi média kampányok, amelyek bemutatják az örökségelem értékét.

3. Közösségi megerősítés

- **A helyi identitás erősítése:** a boltár nemzetiségi közösségek számára az örökségelem hivatalos elismerése megerősíti kulturális önazonosságukat.
- **Szövetkezeti és gazdasági együttműködések:** a hagyományos tudás gazdasági hasznosítása, például palántanevelő gazdaságok fejlesztése.

4. Nemzetközi láthatóság

- **Regionális és nemzetközi együttműködések:** közép- és kelet-európai boltár közösségekkel való kapcsolatépítés, közös örökségprogramok.
- **Az UNESCO reprezentatív listájára való felterjesztés:** a nemzeti jegyzék csak az első lépés – a következő cél lehet a nemzetközi elismerés.

5. Kutatás és tudományos feldolgozás

- **További tanulmányok készítése:** a boltgardertészet társadalmi, gazdasági, ökológiai és kulturális hatásainak mélyebb vizsgálata.
- **Interdiszciplináris megközelítések:** a néprajz, az agrártudomány, az örökségpolitika, a szociológia és a környezetvédelem területén.

IRODALOMJEGYZÉK

- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures*. Basic Books.
- Kurin, R. (2004). *Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: A Critical Appraisal*. Museum International, 56(1–2), 66–77.
- Smith, L., & Akagawa, N. (Eds.) (2009). *Intangible Heritage*. Routledge.
- UNESCO (2003). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Paris: UNESCO Publishing.

ЕВА МОНИКА ЖЕКОВ

Чифлик и цигулка –
наследство от миналото,
послание в бъдещето

ZSEKOV ÉVA MÓNIKA

*Tanya és hegedű:
örökség a múltból,
üzenet a jövőnek*

Историята на четири поколения – градинарство, вяра, музика

” На чифлика представата за времето получава ново измерение. Пристигна ли, усещам, че препускането, което доминира света, спира. Външното време спира. Живея в „чифликовото време“, в тишина и покой. За мен това е един друг свят, бих искала с времето той да стане такъв и за другите.

ХЕМУС: Би ли ни разказала за българския клон на семейството си?

МОНИКА ЖЕКОВ: Българка съм по баща, както се вижда и от фамилното ми име. Прадядото на баща ми *Димитър Георгиев* (поунгарчено: Деметер Гергей) тръгва едва 16-годишен от Злокучене за Унгария да търси работа, бягайки от сиромашията. Единственото му притежание са прочутите градинарски умения на българите. През 1916 г. започва работа на градина в Ниредхаза, а от 1924 г. продължава в Мишколц Мартинтелеп Надпащ в собствена градина от 42 холда. Междувременно се задомява. Жена му е Юлияна Карас. Те създават три чифлика: единия сами обработват, а другите два дават под аренда. Прадядо ми доставял пресни зеленчуци за мишколцките казарми. Бил е здрав като бик: според семейните легенди веднъж сам изтеглил от калта натоварената със зеленчуци каруца, теглена от два бивола. Прабаба ми продавала на пазара на пл. „Буза“.

Х: Какви други интересни личности имате в семейството?

МЖ: Баба ми, *Мария Гергей*, била единствено дете и активно участвала в търговията с плодове и зеленчуци. Тя била продължителката на семейната традиция. Мъжът ѝ *Жеко*

Митев Жеков завършил в София православна теология и търговско училище, живял шест години в Рилския манастир като монах, макар и да не е бил ръкоположен. По-късно работи като финансов съветник в катедралния храм „Св. Александър Невски“. През 1942 г. се жени за баба ми и пет години живеят в София, където се раждат двете им дъщери: *Ержебет* и *Юлиана*.

Х: Засегнато ли беше семейството от Втората световна война и национализацията?

МЖ: На 2 юни 1944 г. градината, която е била близо до гара Тиса, е била бомбардирана. Преброили 106 бомбени ями. След почистването на руините построили нова къща и склад. Национализацията през 1949 г. отнела всичко: недвижимо и движимо имущество – останала само новопостроената семейна къща. Прадядо ми не доживял това. Моят баща *Димитър Жеков* е роден през 1950 г. в Мишколц. Той е нямал възможност да продължи градинарската традиция, тъй като вече нямали земя. Става електротехник, а по-късно превежда устно от английски технически текстове. Майка ми *Ева Полак* беше учителка в средно училище.

Х: Израснала си в смесено българо-унгарско семейство в Унгария. До каква степен България е била част от живота ти? Какви детски спомени си запазила?

МЖ: Като дете летувах в България, плациках се в морето, събирах мидички, наслаждавах се на вкусния шамфъстък, на киселото мляко, на шопската салата. Нарисувах ми портрет на морския бряг. На връщане на шосето падна багажника на колата с куфарите и подаръците в тях. Загубихме всичко, без някога да си го върнем.

Когато бяха още живи роднините на село, ги посещавахме. Баба ми си пишеше с тамошната баба. От нея видях за първи път кирилските букви, по това време вече

Еgy család története négy generáción átívelve – kertészet, hit, zene

” A tanyán megváltozik az idő fogalma. Amint megérkezem, érzem, hogy megszűnik a rohanás, ami a világban van. Megszűnik a kinti idő. Megélhetem a „tanyaidőt“, a csendet, nyugalmat. Számomra ez egy másik világ, s azt szeretném, hogy idővel másoknak is az legyen!

HAEMUS: Mesélnél a családotod bolgár ágáról?

ZSEKOV MÓNIKA: Apai ágon vagyok bolgár származású, a vezetéknevem is ezt tükrözi. Apai dédnagyapám, *Dimiter Georgiev* – magyarosítva: Gergely Demeter – alig 16 évesen indult Zlokucsenből Magyarországra, hogy a szegénység elől elmeneküljön, munkát vállaljon. Magával hozta a bolgárok híres kertészeti tudását. 1916-ban, Nyíregyházán kezdett kertészkedni, majd 1924-től 42 holdon Miskolc-Martintelep Nagypáston folytatta a kertművelést. Közben megnősült. Felesége Karasz Julianna. Három tanyát hoztak létre: az egyikben maguk gazdálkodtak, a másik kettőt bérbe adták. Dédnagyapám szállította a friss zöldséget Miskolc laktanyáiba. Bivalyerős ember volt: a családi legendárium szerint egyszer két bivaly által vontatott, zöldségekkel megrakott szekeret húzott ki a sárból pusztá kézzel. Dédnagyamamám a Búza téri piacon árult.

Н: Kik voltak még a család meghatározó alakjai?

ЗS.M.: Nagymamám, *Gergely Mária* egyetlen gyermekként kivette részét a zöldség-gyümölcs kiskereskedésből. Vitte tovább a családi hagyományokat. Férje, *Zsekov Mitev Zseko* Szófiában végzett ortodox teológiát és pénzügyi főiskolát, hat évig a Rilai kolostorban is élt szerzetesként, bár nem szentelték pappá. Később pénzügyi tanácsosként dolgozott az Alekszandar Nevszki-székesegyházban. 1942-ben vette feleségül nagymamám, és öt évig Szófiában éltek,

ahol két lányuk született: *Erzsébet* és *Julianna*.

Н: Hogyan érintette a családot a második világháború és az államosítás?

ЗS.M.: 1944. június 2-án bombatalálat érte a kertészetet a Tiszai pályaudvar közelében. 104 bombatölcserst számoltak össze a határban. A romok eltakarítása után új házat és gazdasági raktárat építettek. 1949-ben az államosítás mindent elvett: ingatlanokat, ingóságokat – kivéve az újonnan épült családi házat. Vagyonteremtő dédnagyapám ezt már nem élte meg. Édesapám, *Zsekov Demeter* 1950-ben született Miskolcon. Nem folytathatta a kertészetet, mivel föld sem maradt, így villamosipari pályán helyezkedett el, majd angol műszaki tolmács lett. Édesanyám, *Pollák Éva* középiskolai tanárként dolgozott.

Н: Vegyes bolgár-magyar családban nőttél fel Magyarországon. Mennyire volt jelen Bulgária az életedben? Milyen gyerekkori emlékeid vannak ezzel kapcsolatban?

ЗS.M.: Gyerekként nyaraltam Bulgáriában, lubickoltam a tengerben, gyűjtöttem kagylót, kóstoltam finom pisztáciát, joghurtot, sopszkat. A tengerparton portrét rajzoltak rólam. A sztrádán hazafelé menet közben leszakadt az autónk csomagtartója, rajta a bőröndünkkel, benne az ajándékokkal. Elszállt mindenünk, ami benne volt. Később sem lett meg.

Akkor még éltek falun rokonaink, meglátogattuk őket. Nagymamám levelezett az ot-tani nagymamával. Tőle láttam először cirill betűs írást, mert én már orosz nyelvet nem tanultam az iskolában. Sajnos nem emlékszem, milyen vérségi kapcsolatban álltak egymással. Talán unokatestvérek lehettek. Vaszilka né-neinek hívták a rokon nénit, aki csak keveset tudott magyarul. Jött két nagyon idős hölgy, látva a külföldi vendégeket, ezek voltunk mi. Vendéglátónk büszkén mutatta be nekünk barát-nőit, hogy 20 és 21 évesek, mégis jól bírják magukat. Azóta is emlegetjük nevetve, hogy a 80 és 81 éves asszonyok milyen fiatalosak voltak. Ebből értettem meg, hogy idővel megkopik az

не учехме руски в училище. За съжаление, не си спомням каква беше кръвната връзка между тях. Трябва да са били братовчедки. Тя се казваше леля Василка и знаеше малко унгарски. Дойдоха и две възрастни жени да видят гостите от чужбина (нас). Нашата домакиня ни представи гордо приятелките си: „на 20 и 21 години, ама се държат“. Оттогава ги споменаваме, колко младееха тези 80 и 81-годишни жени. Тогава разбрах, че с годините човек забравя езика, ако не го използва, ако няма среда.

В българското село цареше особен покой. Десетилетия по-късно този приятен спомен продължава да ме сгрива.

Баща ми разказваше, че навремето всички членове на семейството се хранели от една купа, само на гостенина слагали отделно, ако изглеждал претенциозен. Там ядох за първи път таратор (супа от краставици).

Бащата на дядо ми също произхожда от село, придвижвали се на магаре. Зная го, защото са ми разказвали.

Бабата на баща ми никога не говореше с мене или с баща ми на български, въпреки че знаеше. От нея научих две народни песни: „Ой, кокиче“ и „Слива със костилка“.

С родителите ми ходехме на българските празници в Мишколц. Имах българска носия и играех хоро. Вкъщи масата беше застлана с красива червена българска покривка.

Майка ми приготвяше лечото с печена червена капия. Обичах къпоолуто и шопската салата.

После имаше едно голямо прекъсване във времето...

Х: *Като голяма какво те подтикна да се върнеш към българската общност?*

МЖ: През 2012 г. по покана на председателя на Българското национално самоуправление във Фелшожолца Майор Адамне започнах да се занимавам като цигулар с

българската култура, с народната музика и народните песни. „Тя ме изкопа от земята“, казано с градинарски термин, тя ме откри. За което съм ѝ много благодарна. Запозна ме с прочути български художници, музиканти, актьори, писатели и поети. Оттогава редовно участвам в българските празници Баба Марта, Деня на славянската писменост и Димитровден. Непрекъснато обогатявам репертоара си. Изпълненията ми са солови: с цигулка, вокал и хлопци на краката, човекът-оркестър. За тази си дейност получих наградата на Мишколц през 2016 г., а през 2022 – на Фелшожолца.

В Мишколц живеят девет националности. През 2023 г. под знака на мира и сплотеността се роди идеята песента „Тиха нощ“ да прозвучи като коледен поздрав на девет езика. На мен се падна честта да я изпълня на грандиозния концерт на български език, съпроводена от Мишколцкия симфоничен оркестър.

През септември 2025 г. получих покана за една изключителна програма по време на фестивала в Стара Загора. В този музикален проект участвах заедно с актрисата Габриела Хаджикостова, художествен ръководител на Малко театро – Будапеща и Николай Иванов ОМ мултиинструменталист, композитор на филмова музика. Работата с артисти от техния ранг винаги дава огромен тласък на професионалното ми развитие.

Х: *Какво е за тебе връзката със земята и с градинарството?*

МЖ: Баща ми не беше свързан с традиционното градинарство, но до смъртта си през 2022 г., беше привързан към своя чифлик. Чифликът в Надпащ е миниатюрна част от някогашната огромна българска градина, разположен е върху един хектар. Като пенсионер отглеждаше овце – за десет години стадото му нарасна на 63 животни. Имаше

ember nyelvi tudása, ha nem használja, nincs olyan közegben.

A bolgár falunak különlegesen békés hangulata volt. Több évtized után is kellemes emlék.

Apám mesélte, hogy régen falun egy tálból ettek a családtagok, csak a vendégnek szedtek külön, ha az finnyásnak bizonyult. Ott ettem először tarator, uborkalevest.

Nagyapám apja is faluról származott, vörös számaron közlekedett. Ezt az elmesélésekből tudom.

Apai nagyim sosem beszélt velem vagy az apámmal bolgáru, pedig tudta a nyelvet. Két népdalt sikerült tőle megtanulnom az *Oj kokicse* és a *Szliva szasz kosztilka* kezdetűeket a hóvirágról és szilvamagról.

A szüleimmel eljártunk a miskolci bolgár nemzetiségi rendezvényekre. Volt kis bolgár népviseletem, és roptam a horót. Otthon az asztal szép piros bolgár terítővel volt borítva.

Édesanyám lecsót sült kápia paprikából készített. Szerettem a padlizsánsalátát és a sopszkat.

Aztán időben nagy kihagyás következett...
H.: *Felnőttkorodban minek hatására kapcsolódtál újra a bolgár közösséghez?*

ZS.M.: 2012-ben a Felsőzsolcai Bolgár Nemzetiségi Önkormányzat elnökének, Major Ádámnének felkérésére kezdtem el hegedűművészként foglalkozni a bolgár kultúrával, népzenevel, népdalokkal. Kertész-szakkifejezéssel élve „ő kapart ki a földből”, fedezett fel. Hálás is vagyok neki ezért. Összeismertetett híres

Божи ред и хармония е средоточие на духовността. Както и връзката с Бога – да се възторгваш от Него, наблюдавайки творението му ден след ден. Тишината е ключова дума, в нея чуваме Неговите думи. Навярно светът бяга, защото се страхува, че ще чуе вътрешния глас, Гласът Свише, божественото напътствие. Заедно с „Приятелите на поезията“ в Мишколц разказахме живота на св. Франциск от Асизи чрез композиция от стихотворения, снимки и музика под надслов „Зова те, Асизи“ и в рамките на националния фестивал Арс Сакра го представихме и в Будапеща.

Х: *Каква е ролята на музиката в твоя живот? Как се разви кариерата ти досега? Изглежда си паднала доста далече от дървото.*

МЖ: *Както казва Ференц Лист „Музиката е дишането на душата ми, моята молитва и моята работа.“*

Започнах да се занимавам с музика четиригодишна в Мишколц. Майка ми ме насочи, въпреки че в семейството няма музиканти.

Първият ми концерт в чужбина, в който бях солистка на 14 години, беше в Германия.

На седемнайсетгодишна възраст свирях в Лондонския Роаял Алберт Хол като концертмайстор на младежки оркестър.

Бях основател и в продължение на седем години ръководител на унгарско-японския струнен квартет МаЯ. В парадната зала на Унгарската академия на науките свирихме заедно със световноизвестния японски диригент Кобаяши Кен-Иширо.

През 2006 г. завърших с отличие Музикалната академия „Ференц Лист“ в Будапеща с педагогически профил в класа по цигулка. Същата година ме приеха в симфоничния оркестър в Мишколц, в който свирях до 2021 г. Имали сме концерти в много европейски градове и два пъти в Китай. Много от камерните ми изпълнения са записани от радиото, телевизията.

Като човек на свободна практика и артист с нов подход имам въвеждащи концерти, представяния на инструменти, фузионни спектакли за всички възрастови групи. Искам публиката ми да почувства силата на високата и качествена музика, позитивното ѝ въздействие върху душата и тялото. В самостоятелните си програми освен че свиря на цигулка, пея, танцувам, рецитирам, конферирам, представяме с музикален съпровод стихотворенията и композициите си, винаги въвличам публиката в някоя измислена от мене музикална игра. Правя го, за да могат хората да се забавляват, да се заредят, да се откъснат от сивото ежедневието, да се насладят на детето, което все още е живо във всеки от нас и на свободата, на полета, на безвремието. От две години преподавам цигулка и камерна музика в Музикалния факултет „Бела Барток“ на Мишколския университет.

Х: *Преподаваш ли и българска музика на възпитаниците си?*

МЖ: *С много от тях в камерна формация вече съм участвала на български събития.*

Наред с музикалната си дейност повече от десетилетие ръководя състава „Мишколци Вандорк“ за спиритуална музика. Хорът обслужва предимно църковни събития, с неговия детски и младежки състав разучихме българска коледна песен и представявахме българите в Унгария в едно от празничните предавания на телевизия Дуна. Унгарските деца бързо научиха песента на чуждия за тях език. Поканиха ме като гост в предаването „Ретикюл“, където заедно с цигуларите Катица Илени и Роби Лакатош разговаряхме за душата на цигулката и за моя чифлик. Използвам всяка възможност, средство, форум за разпространение на високата култура. Предаването за националностите „Рондо“ на телевизия Дуна направи портретен филм за досегашната ми дейност.

Assisi, hívjak címmel a Miskolci Versbarátokkal vetített képes, verses-zenés összeállításban fel dolgoztuk, és az országos Ars Sacra Fesztivál keretein belül Budapesten is bemutatjuk.

Н.: *A zene milyen módon fonódik össze az életeddel? Hogyan alakult eddigi karriered? Látszólag nagyon messze estél a fádtól.*

ZS.M.: *Ahogy Liszt Ferenc mondta: „A zene lelkem lélegzetvétele, s egyszersmind imádságom és munkám.”* Négyévesen kezdtem zenei tanulmányaimat Miskolcon. Édesanyám terelt efelé, bár nincs zenész a családjamban.

Első külföldi bemutatkozó koncertemet tizennégy évesen adtam Németországban, szólistaként. Tizenhét évesen a londoni Royal Albert Hallban játszottam ifjúsági zenekar koncertmestereként.

Alapítója és hét éven át vezetője voltam a magyar-japán MaJa Vonósnégyesnek. A Magyar Tudományos Akadémia dísztermében Kobajasi Kenicsiróval, a világhírű karmesterrel közösen játszottunk.

2006-ban kiténtetéssel végeztem a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hegedűművész-tanár szakán. Még ebben az évben felvételt nyertem a Miskolci Szimfonikus Zenekarba, melynek 2021-ig voltam tagja. Koncerteztem Európa számos országában és kétszer Kínában. Több kamarazenei hangversenyemet rögzítette rádió, televízió.

Szabadúszó, újító szemléletű művészként beavató koncerteket, hangszerbemutatókat, összművészeti előadásokat tartok minden korosztály számára. Az igényes, minőségi zene erejét, testre-lélekre gyakorolt pozitív hatását szeretném megtapasztaltatni közönségemmel. Önálló műsoraimban a hegedülésen kívül énekelek, táncolok, szavalok, konferálok, előadom megzenésített verseimet, saját szerzeményeimet, és mindig igyekszem bevonni hallgatóságomat valamilyen általam kitalált zenés játékba. Teszem mindezt azért, hogy az emberek kapcsolódjanak, feltöltődjenek, kiszakadjanak a szürke hétköznapiokból, élvezve a mindannyiunkban ott élő gyermeki én szabadságát, szárnyalását, időtlenségét. Két éve a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Karán tanítok hegedűt és kamarazenet.

Н.: *Tanítasz bolgár zenét a növendékeidnek?*

ZS.M.: *Léptem már fel többükkel közösen, kamarafarmációban bolgár rendezvényeken.*

Művészi tevékenységem mellett több mint egy évtizede vezetem a dicsőítő zenét játszó Miskolci Vándorok együttest. Az elsősorban egyházi szolgálatot ellátó kórusunk gyermek- és ifjúsági tagozata bolgár karácsonyi énekkel képviselte a magyarországi bolgárokat a Duna Televízió egyik ünnepi adásában. A magyar gyerekek hamar megtanulták a számukra idegen nyelvű dalt. Meghívott vendége voltam a

Х: В какво виждаш основната разлика между унгарската и българската народна музика?

МЖ: Унгарската народна музика има двуделен ритъм, обикновено се танцува по двойки. Българската народна музика е изградена върху неравноделните тактове и популярното хоро се играе в кръг. Тази обществена атмосфера винаги ме е очаровала, заплена съм от нея. Телевизия Дуна ме покани да направя серия за история на музиката. В тази поредица свирих на цигулка, пях и говорих за българската народна музика.

Различният брой срички, ритмичните отклонения затрудняват музикалното възпроизвеждане на стиховете. Това беше впечатлението ми, когато създавах музика по стихотворенията на Клара Денеш, поетеса от Фелшожолца, написани специално за тамошната българска общност. При преводите на Ласло Наги имах подобни проблеми със съгласуването.

Х: Докъде стигна проекта ти с чифлика и какви са по-нататъшните ти планове?

МЖ: Баща ми искаше да направи сканзен и моите планове са в тази посока – да запазя традицията на българското градинарство. След смъртта му през 2022 г., с цел да се самоиздържа, градинарствам. Неопишуема

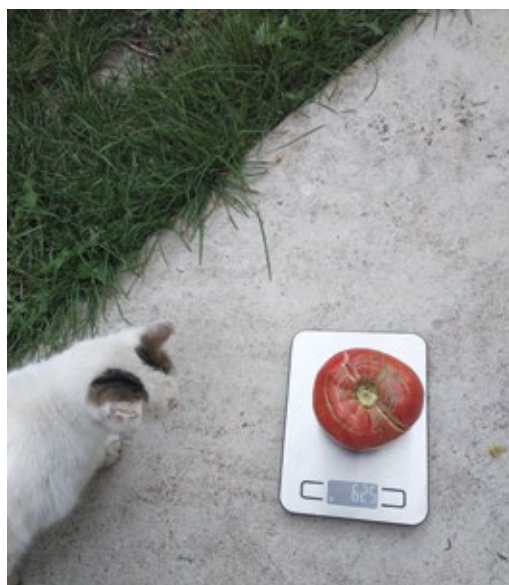
радост е да се храня с това, което съм произвела. Трета година се наслаждавам на вкуса и аромата на собствени плодове и зеленчуци. Обработвам все повече земя от чифлика. Освен зеленчуковата градина, садя дървета и цветя, но не това е основната ми дейност.

С представления на лагеруващите деца открихме моя театър-плевня – обширна част от вътрешния двор, обиколена от стопански постройки. Организирам посещения в градината. С голям успех изнасям лекции с прожекции за българското градинарство.

Плановете ми са да направя от чифлика място за срещи, където се съвместяват градинарството, животновъдството, културните събития и душевното зареждане. Да дам простор за концерти, изложби, срещи на общността. Търся партньори за осъществяване на плановете си.

Бацината линия в семейството ми остава за мен вечен пример за усърдие, сила, упоритост и знание за българското градинарство. Чифликът ме свързва, както с миналото ми, с корените ми, така и с бъдещето.

Превод: Светла Кьосева

Ridikül című televíziós műsornak is, ahol többek közt Illényi Katica és Roby Lakatos hegedűművésszel beszélgettünk a hegedű lelkéről és a tanyámról is. Minden lehetőséget, eszközt, fórumot megragadok a magas kultúra terjesztésére. A Duna Televízió *Rondó* című nemzetiségi műsora portréfilmben mutatta be eddigi munkásságomat.

Н.: Miben látod a legnagyobb különbséget a magyar és a bolgár népzene között?

З.М.: A magyar népzene páros lüktetésű, többnyire párokban táncolják. A bolgár népzene páratlan ritmusokra épül, és például a népszerű horót körben járók. Ez a közösségi áramlás mindig lenyűgöz, magával ragad. A Duna Televízió felkért zenetörténeti sorozat megtartására. Ennek keretein belül hegedültem, énekeltem és beszéltem a bolgár népzeneről.

A különböző szótagszám, ritmikai eltérés megnehezíti a versek megzenésítését. Ezt tapasztaltam, amikor Gyenes Klára felsőzsolcai költőnő kifejezetten az ottani bolgár nemzetiségi közösségnek írt magyar nyelvű költeményeit zenésítettem meg. Nagy László fordításában hasonló dolgom volt az egyeztetéssel.

Н.: Hol tart most a tanyaprojektod és mik a teved a jövőre nézve?

З.М.: Édesapám skanzen akart, én is valami hasonlóban gondolkodom, hogy megőrizzem a bolgárkertészet hagyományait. 2022-ben bekövetkezett halála óta önfenntartási célból kertészkedek. Elmondhatatlan öröm, hogy azt eszem, amit termeszték. Harmadik éve élvezem a saját zöldség-gyümölcsök ízét, illatát. Egyre nagyobb területet művelek a tanyán belül. Ültettem fákat és virágokat a veteményen kívül, de nem ez a fő tevékenységem.

Táborozó gyerekek előadásaival sikeresen felavattuk a pajtaszínházamat, mely a tágas, gazdasági épületekkel körbezárt belső udvar része. Megvalósultak kertlátogatások. Nagy sikerű vetített képes előadásokat tartottam a bolgárkertészkedésről.

Az a tervem, hogy olyan közösségi helyly szeretném alakítani a tanyát, ahol kertészet, állattartás, kulturális rendezvények és lelki feltöltődés egyaránt jelen lehet. Teret adnék koncerteknek, kiállításoknak, közösségi együttléteknek. Ehhez keresek partnereket.

Számomra családom apai bolgár ágának története a szorgalom, erő, kitartás és a hagyományos bolgárkertészi tudás örök példája. A tanya egyszerre köt össze a múltammal, a gyökereimmel és a jövőmmel.

Реката, която ни свързва

A folyó, ami összeköt

ПЕТЪР ЧУХОВ: **КЪСНО**

Щом научих
от учителката по география –
която пърхаше като колибри
с вечните си копринени шалове –
че Дунав извира от планината Шварцвалд,
веднага поисках да отида там
и да пусна една мъничка лодка.

Ако го бях направил, сега,
вместо да лежа върху пустия остров
на леглото като корабкрушенец,
щях да стоя щастливо на кея
във Виена, Братислава, Будапеща, Белград,
Видин, Русе, Галац или Тулча
и да чакам един голям параход
да мине и да ме вземе.

PETAR CSUHOV: **KÉSŐ**

Amint megtudtam
a földrajztanárnőtől –
aki elmaradhatatlan selyemsálával
úgy verdesett, akár egy kolibri –,
hogy a Duna a Schwarzwald nevű hegységből ered,
rögtön kedvem támadt odamenni,
és leereszteni egy kis csónakot.

Ha megtettem volna, most
ahelyett, hogy hajótörökként hevernék
az ágyam kopár, kietlen szigetén,
boldogan állnék a mólónál
Bécsben, Pozsonyban, Budapesten, Belgrádban,
Vidinben, Ruszében, Galacban vagy Tulcsában,
és várnám, hogy jöjjön egy nagy gőzös
és magával vigyen.

Kovács Gergely Lajos fordítása

Реката.

Тя тече
и повлича
нашите стени,
диги,
мостове
и бентове.
Реката.

Тя руши
и погубва
нашите здания,
храмове,
бюстове
и постаменти.

Реката.

Тя влече
и изтрива
нашите семейни
портрети,
родословни дървета,
домашни реликви.
Реката.

Тя отваря
и възкресява

пантеони,
музеи,
мавзолеи
и гробници,

а нашите
живи тела
заклучва
във душни
каюти.
И потъват
нашите кораби,
и ние крещим,
но наште гърла
се пълнят с вода
и заглъхва
а дъното
нашият Глас...

О, Реката!
Тя е толкова
непостоянна,
ефирна и лека,
но как силно боли,
когато убива.
И ние нямаме
шанс,
защото тя е всичко
за нас,
нашата Смърт
и нашето щастие,
нашата Вечност

A folyó.

Hömpölyög
és elsodorja
falainkat,
töltéseinket,
hídjainkat és
gátjainkat.
A folyó.

Hömpölyög
és elpusztítja
épületeinket,
szentélyeinket,
mellszobrainkat
és talapzatainkat.

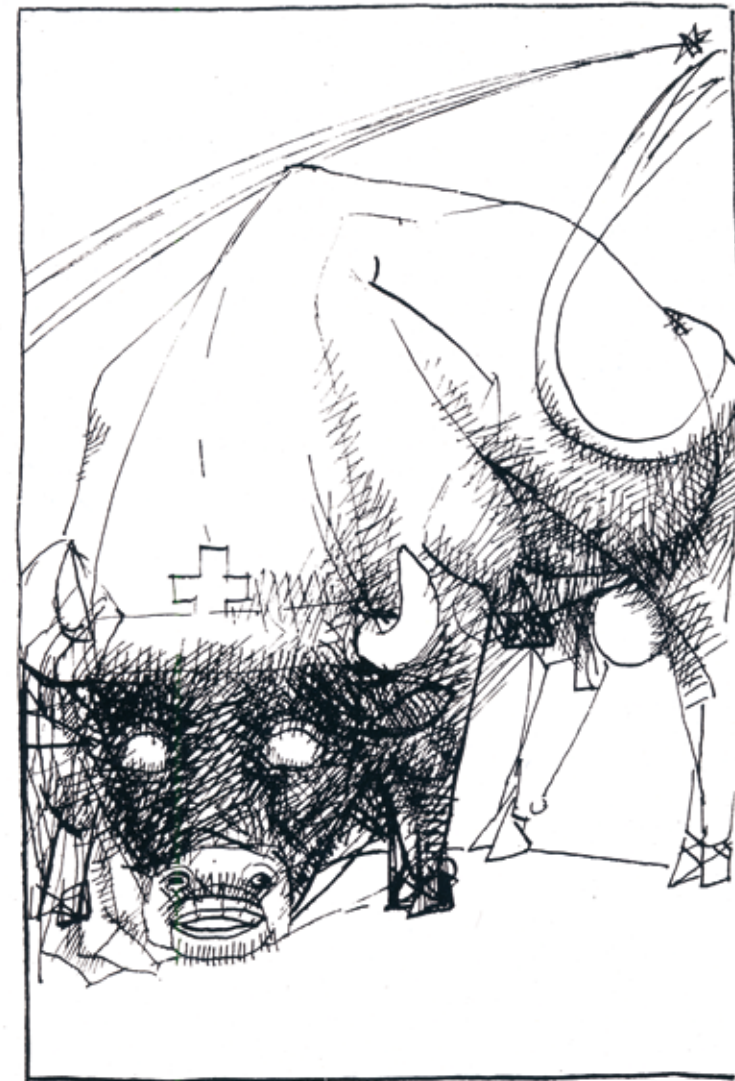
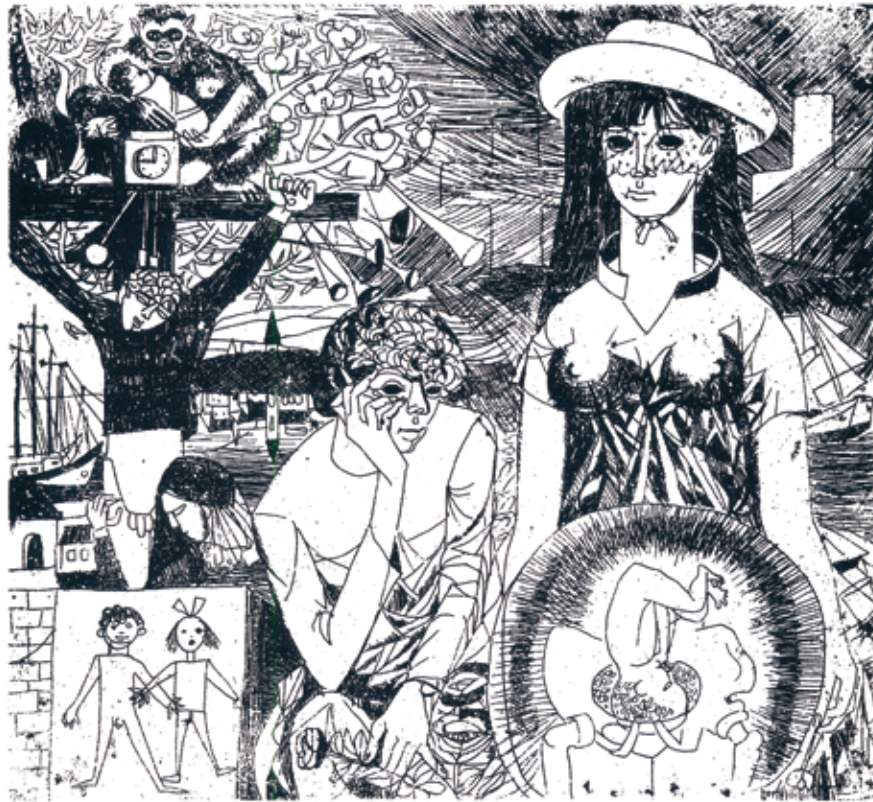
A folyó.

Elragadja
és eltörli
családi
portréinkat,
házi ereklyéinket,
családfáinkat.
A folyó.

Megnyit és
megújít
panteonokat,
múzeumokat,
mauzóleumokat
és sírboltokat,

a mi eleven
testünket pedig
fülledt
kabinokba
zárja.
És elsüllyednek
hajóink,
s mi ordítanánk,
de torkunk
vízzel telik meg,
s Hangunk
elnémul
a mélyben...

Ó, a Folyó!
Oly állhatatlan ő,
oly éteri
és könnyed,
mégis mennyire fáj,
amikor gyilkol.
És nekünk nincs semmi
esélyünk,
mert számunkra
ő minden,
ő a Halálunk,
a boldogságunk,
az Örökkévalóságunk.

Отиваме в Гърция, на Егейско море.
 Дълго се тресем по напукания асфалт,
 докато преминаваме от Румъния в България
 по моста над Дунав между Гюргево и Русе.
 Прашни пътни табели, прашно небе, прашни поля,
 прашни села. Двуетажни къщи с лющеща се мазилка,
 на всяка една ръждява балконът на Жулиета.
 Размислям се какво ли е да бъдеш българин.
 Интересно, никога не съм си и помислял, какво ли
 е да си румънец. Навярно защото лесно
 мога да си го представя. Истината обаче е,
 не бих желал да съм румънец. Макар това
 щеше да разреши хиляди дилеми. Но да живееш
 като българин какво ли значи? Да се разчувстваш
 от буквите на кирилицата? Например от думата
 българин? За мен тя е напълно празна. Или почти.
 Български градинари? Българският кондуктор? Загубен
 език? Приет език? Стара слава? Един-двама
 поети? Да вървиш като български поет?
 Христо Ботев? Никола Вапцаров? „Понякога
 ще идвам в съня ти, като нечакан и неискан
 гостенин“, нещо подобно? Тук-там езерата
 като чисти огледала в прахта? И планините,
 покрити в син воал? Да, те са красиви. Много.
 Но посивелия свят наоколо? И противоречивото минало?
 И противоречивото настояще? Преди много-много
 години вечерях с някогашния български
 цар, който тъкмо бе министър-председател?
 Кой ще разбере това? Тук и царят не е цар.
 Може ли да не е българин и българинът. Така
 да пишеш, че да е все едно дали те зная
 през няколко реки? Да се държиш здраво,
 за да не те отнесе балканският вятър. Нямам си
 и понятие как ли се мисли един българин.
 От какво се срамува? С какво се гордее?
 Какво си спомня? Чувства ли се избраник?
 Стиска ли в юмрук дланта, когато казва:
 българин съм! Размишлява ли върху това
 какво е да си унгарец? Учудва ли се,
 че някои пишат на унгарски стихотворения?
 Хвали ли се, че българите, кимайки изразяват
 отрицание и ако кимвайки привидно
 са се съгласили, то това значи: не! Казват ли
 българите, че за нищо на света няма да бъдат
 унгарци? А аз? Искам ли да съм този, който съм?

Превод: Николай Бойков

Görögországba megyünk, az Égei-tengerre.
 Ahogy a Giurgiu és Rusze közti Duna-hídon
 átérünk Romániából Bulgáriába, hosszan
 robogunk a darabos aszfalton. Poros útjelző
 táblák, poros ég, poros erdők, poros mezők,
 poros falvak. Hulló vakolatú, egyemeletes
 házak, rozsdás Júlia-erkély mindegyiken.
 Elgondolkozom, vajon milyen is bolgárnak
 lenni. Érdekes, soha nem jutott eszembe,
 milyen románnak lenni. Talán azért, mert
 könnyebben el tudom képzelni. Az az igazság,
 nem szeretnék román lenni. Bár ez számos
 dilemmámat megoldaná. De bolgárként élni?
 Az mit jelent? Elérzékenyülni a cirill betűktől?
 Például attól a szótól, hogy bolgár? Hiszen
 ez a szó nekem teljesen üres. Vagy majdnem.
 Bolgárkertész? Bolgár kalauz? Elveszett
 nyelv? Felvett nyelv? Régi dicsőség? Egy-két
 költő? Bolgár költőként járni-kelni? Hriszto
 Botev? Nikola Vapcarov? „Majd álmaidban
 meg-meglátogatlak, mint messzi vendég,
 kit senki se várt“, ilyesmik? Itt-ott egy tó
 tiszta tükörként a porban? És a kék fátyollal
 letakart hegyek? Igen, ez szép. Nagyon szép.
 De körös-körül a kifakult vidék? Felemás múlt?
 Felemás jelen? Sok-sok évvel ezelőtt vacsora
 a hajdani bolgár cárral, aki éppen miniszterelnök?
 Ezt is ki érti? Errefelé nem cár az sem, aki cár.
 Talán nem bolgár az sem, aki bolgár. Úgy írni,
 hogy mindegy, tudnak-e rólad néhány folyóval
 arrébb? Kapaszkodni, hogy el ne sodorjon
 a balkáni szél? Fogalmam sincs, hogyan gondol
 magára egy bolgár. Mit szégyell? Mire büszke?
 Mire emlékezik? Kiválasztottnak érzi-e magát?
 Összeszorítja-e az öklét, amikor azt mondja:
 bolgár vagyok! Akarna-e német, francia vagy
 angol lenni? Elgondolkozik-e azon, hogy
 milyen magyarnak lenni? Csodálkozik-e,
 hogy vannak, akik magyarul írnak verset?
 Dicsekszik-e, hogy a bolgárok bólíntással
 fejezik ki a tagadást, és ha valamire látszólag
 éppen rábólíntanak, azt jelenti: nem! Mondják-e
 a bolgárok, hogy nem lennének magyarok semmi
 pénzért? És én? Akarnék-e az lenni, aki vagyok?

МАРИЯ ДОНЕВА

В гората царяха спокойствие
и суматоха. Светльо.
Христак и небесната перушина.

MARIA DONEVA

*Nyugalom és zűrzavar
uralkodott az erdőben. Szvetljo.
Hrisztaki és az égből hullott tollpihe.*

В ГОРАТА ЦАРЯХА СПОКОЙСТВИЕ И СУМАТОХА

В гората царяха спокойствие и суматоха.

Дърветата и полянките бяха спокойни и спяха непробудно. Нито стръкче трева, нито листенце по клоните.

Животинките, птичките и буболечките кършеха пръсти, тичаха нагоре-надолу и не знаеха какво да правят. Пчелите десети ден дрънчаха с празни кофи и се прибираха в кошерите без прашилка прашец, без капка нектар.

– Не може да продължава така! – каза Кметът. – Трябва нещо да се направи. Идва Великден, а земята спи и нищо не расте по нея.

– Зимата беше много дълга и пръстта е премръзнала. Сигурно затова нищо не расте – предположи едно зайче.

76

– Да я стоплим! – предложи пилето Станимира. То току-що беше излязло от черупката и мислеше, че всичко, което блести е злато. – Всичко, което блести, е злато. Значи всичко, което е зелено, е трева. Да боядисаме поляните в зелено, и тревата ще поникне.

Сойките, горските мишки, таралежчетата и всички, които бяха достатъчно близо, за да чуят пилешкия глас на пилето Станимира, се засмяха.

– Не се смейте! – каза Кметът. – Това е умна идея. Или поне е най-умната, която имаме. И единствената. Ще опитаме. Ще поръчаме боя, която не замърсява, а ухае на палачинки със сладко от горски ягоди. Когато всичко се раззелени, дъждът ще я отмие.

Кметът веднага се обади по телефона и след четири минути по пътеката с рев се зададе един грамаден камион, пълен с кутии зелена боя, няколко кутии с червено и една кутия златно, защото златната боя се прави от злато и е много скъпа.

Всички животни грабнаха четките и започнаха да рисуват тревич-

ките, листа и цели корони на дървета. Постепенно от усилената работа им стана топло, развеселиха се, чак на птиците им се допя. Започнаха да се побутват с лакти и да си рисуват зелени мустаци. Калинките пък рисуваха с червеното, но се увлякоха и начервиха и каквото не трябва. Свраката се оказа собственичка на три ярко-червени яйца и от радост сама си ги открадна, скри ги, забрави къде ги е сложила и прекара два часа в оплаквания на висок глас каква престъпност се шири в нашата гора и как нищо свято няма днес, щом и на яйцата ти посягат.

Накрая всички седнаха на поляната да си починат. Стояха си тихо, изморени и слушаха как бученето на камиона с празните кутии от боя се отдалечава и затихва. Кметът раздаде дебели парчета козунак с кафява захаросана коричка. Всички си похапваха мълчаливо. Тогава Кметът извади кутията със златна боя, която още не беше отворена, и каза:

– Пилето Станимира заслужава да нарисува последното нещо, което трябва. Слънце!

78

Кметът вдигна пилето Станимира и тя мацна направо във въздуха едно търкало, малко като копче. После старателно го оцвети и запълни със златно. Малко излизаше от очертанията, но така изглеждаше, че пилешкото слънце свети и това са му лъчите.

Нарисуваното слънчице се издигна и се лепна точно в средата на небето.

– Кога стана обед?! – зачуди се земята. Отвори очи и се видя зелена, и ужасно се засрами. Протегна се и всичките дървета едновременно цъфнаха. Тревата бухна по поляните и всичко стана меко и уютно.

Уморените животни се засмяха и тръгнаха да си шетат по своите пролетни работи. Свраката намери три червени яйца и майчински ги прегърна – те си бяха нейните, но кой да ти помни такива работи.

Nyugalom és zűrzavar uralkodott az erdőben.

A fák és tisztások nyugodtak voltak, s mélyen aludtak. Sehol egy fűszál, sehol egy árva levél az ágakon.

Az állatkák, kismadarak és bogárkák kezüket tördelve szaladgáltak fel s alá, és nem tudták, mitévők legyenek. A méhek már tizedik napja döngicséltek üres kosarakkal s tértek haza kaptáraikba egyetlen szem virágpör, egyetlen csepp nektár nélkül.

– Ez így nem mehet tovább! – mondta a Polgármester. – Valamit tennünk kell. Közéleg a húsvét, s a föld csak alszik, semmi sem nő rajta.

– Nagyon hosszú volt a tél, átfagyott a talaj. Biztos ezért nem nő semmi – vélte egy nyuszi.

– Melegítsük fel! – javasolta Sztanimira, a madárfióka. Az imént kelt ki a tojásból, s azt hitte, minden, ami fénylik, arany. – Minden, ami fénylik, arany. Tehát minden, ami zöld, fű. Fessük zöldre a tisztásokat, és mindjárt kisarjad a fű!

A szajkók, erdei egerek, sünik és mindenki, aki elég közel volt, hogy hallja Sztanimira csivitelő hangocskáját, jót nevetett.

– Ne nevesetek! – szólt rájuk a Polgármester. – Ez egy jó ötlet. Legalábbis a legjobb, amink van. Sőt az egyetlen. Megpróbáljuk. Rendelünk festéket, ami nem szennyez és szamócalekváros palacsintaillata van. Mikor majd minden kizöldül, az eső elmossa.

A Polgármester rögvest telefonált, s négy perc múlva annak rendje-módja szerint fel is bukkant az ösvényen egy hatalmas teherkocsi, tele zöld festékesdobozokkal, meg néhány doboz piros és egy doboz arany színű festékkel, mert az arany színű festék aranyból készül, s ezért igen drága.

Minden állat pemzlit ragadott, és hozzáláttak, hogy fűszálakat fessenek, a fákra meg leveleket és egész koronákat. A serény munkában lassan kime-

79

СВЕТЛЪО

Красавото жабче Светльо беше клекнало на терасата, зяпаше във водата и въздишаше.

Майка му го откри чак на третата обиколка на жилището. А жилището им не беше никак малко – като се започне от мазетата в корените на водната лилия, мине се през няколко различно мътно-бистри етажа хладка вода, и се свърши с просторните веранди на листата и кокетните беседки на цветовете (два напълно разцъфнали и четири напълнили). Майката на Светльо беше жаба с добър вкус и обичаше красотата.

Светльо не познаваше своя татко.

– Не тъгувай, миличък! – казваше му неговата майка, докато милваше пълчивото му челце с лепкавите си лапки. – Нали сме си двамата. Какво ни липсва? Не чуваш ли всяка вечер как другите жабешки семейства вдигат скандали? Крещят и се обиждат...

– Не се ли обичат? – питаше Светльо.

– Обичат се, но от време на време се уморяват. А и понякога е трудно да разбереш другите.

– Но ние с теб се разбираме добре, нали, мамо?

– Да, защото ти си най-важното за мен, мило мое.

„Все пак нямаше да е лошо да си имам и един татко“ – помисляше си Светльо, но на глас не казваше нищо, за да не натъжава майка си.

Светльо си мислеше за своя татко, но не прекалено често. Представяше си как слиза от един самолет, носи куфар от крокодилска кожа и има мека кафява шапка с щъркелово перце. Идва си право вкъщи и двамата карат колела или си купуват сладолед, или хвърлят камъчета във водата... После се сещаше за майка си и виновно

legedtek, felvidultak, a madaraknak még dalos kedvük is támadt. Kezdték könyökkel oldalba böködni egymást és zöld bajuszt festeni egymásnak. A katicabogarak meg pirossal festettek, de megfeledkeztek magukról, s azt is összepirosították, amit nem kellett volna. A szarka egyszerre három élénkpiros tojás tulajdonosa lett, örömeiben ellopta őket saját magától, aztán elfelejtette, hová tette, és két órán keresztül fennhangon panaszkodott, hogy mennyire elharapódzott a bűnözés az erdőnkben, s hogy manapság már semmi se szent, ha egyszer a tojásaidat sem kímélik.

Végül mindnyájan leültek pihenni a tisztáson. Kimerülten, csendben üldögéltek, és hallgatták, ahogy az üres festékesdobozokat elszállító teherkocsi búgása távolodik, s végül elhal. A Polgármester barnára sült, cukrozott héjú kalácsot hozott, s jókora darabokat osztogatott belőle. Mindenki csendben falatozott. Ekkor a Polgármester előhúzta az arany szín festékes dobozt, melyet még nem bontottak ki, és így szólt:

– Sztanimira, a kismadár megérdemli, hogy ő fesse meg az utolsó dolgot, amire szükségünk van. A napot!

A Polgármester felemelte Sztanimirát, s a madárka közvetlenül a levegőbe mázolt egy karikát, mely kissé gombra emlékeztetett. Aztán nekilátott gondosan kiszínezni aranyszínnel. Itt-ott kicsit kiment a vonalból, de ettől csak úgy nézett ki, mintha a kismadár napja ragyogna, s ezek lennének a sugarai.

A festett napocska a magasba emelkedett, s pontosan az ég közepére tapadt.

– Mikor jött el a dél?! – csodálkozott el a föld. Kinyitotta a szemét, megpillantotta magát zölden, és szörnyen elszégyellte magát. Kinyújtózkodott, s minden fa egyszerre kirüggyezett. A tisztásokon szárba szökken a fű, s minden puha és otthonos lett.

A kimerült állatok elmosolyodtak, és ki-ki elindult a maga tavaszi dolgára. A szarka három piros tojásra lelt, s anyaián átölelte őket – a sajátjai voltak, de ilyesmire ki emlékezne.

си обещаваше и на нея да купят сладолед, голям, с цвят на лилия и вкус на пеперудка.

Майката на Светльо знаеше и за куфара, и за шапката, и за колелата. Таткото беше заминал и тя не можеше да го върне, но се опитваше да го замести, за да не липсва нищо на синчето им. На нейното синче.

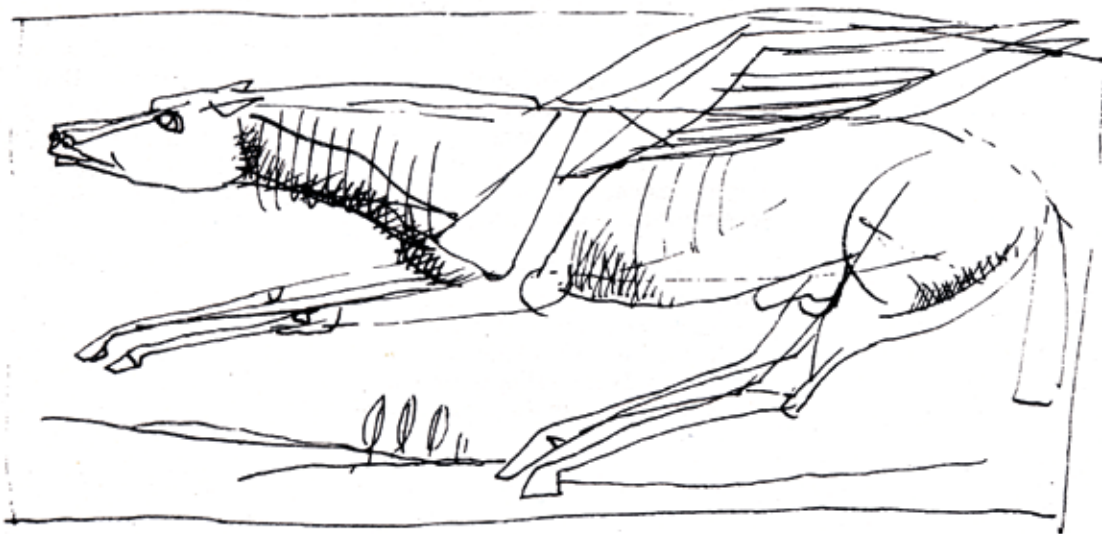
Ето и днес, пак се е скрил и си мечтае...

Тя излезе с тихо шляпане на тераската и застана до малкото си детенце.

Той я погледна през рамо, но не каза нищо, само тихичко въздъхна.

– Светльо, стига вече. Виж онзи паяк как тича по водата...

– Мамо... Нищо не разбираш!

Szvetljo, a kis varangy a teraszon kuporgott, a vízbe bámult és sóhajtozott.

Anyukájának háromszor is végig kellett mennie a lakáson, mire rátalált. A lakás pedig minden volt, csak kicsi nem – a pincéktől kezdődött a vízilíliom gyökerénél, s többemeletnyi langyos, hol zavaros, hol kristálytisza vizen keresztül egészen a levelek tágas verandáig és a virágok (kettő már teljesen kinyílt, négy még rügyezett) kacér lugasaiig ért. Szvetljo anyukája jó ízléssel megáldott béka volt, és szerette a szépet.

Szvetljo nem ismerte az apukáját.

– Ne szomorkodj, kedveském! – mondogatta anyukája, s közben ragacsos kis mancsával kisfia ragyás homlokát simogatta. – Hisz itt vagyunk egymásnak. Ugyan mi kéne még nekünk? Nem hallod, hogy a többi békacsalád micsoda cirkuszt csinál minden este? Ordítanak, sértegetik egymást...

– Nem szeretik egymást? – kérdezte Szvetljo.

– Szeretik, de van, hogy kifáradnak. És néha nehéz kijönni a többiekkel.

– De mi ketten jól kijövünk, nem igaz, anya?

– Igen, mert nekem te vagy a legfontosabb, kedveském.

„Azért mégse lenne rossz, ha volna egy apukám is” – gondolta ilyenkor Szvetljo, de hangosan nem mondta ki, nehogy elszomorítsa anyukáját.

Szvetljo, ha nem is túl gyakran, de gondolt az apukájára. Elképzelte, ahogy leszáll a repülőről, kezében krokodilbőr bőrönd, fején gólyatollas, barna puhakalap. Egyenesen hazajön, s kettesben bicikliznek vagy fagyiznak, vagy köveket kacsáztatnak a vizen... Aztán eszébe jutott az anyukája, és büntudatosan megfogadta, hogy neki is vesznek fagyit, nagyot, liliomszínűt, pillangóízűt.

Szvetljo anyukája tudott a bőröndről is, a kalapról is, a bicikliről is. Az apuka elment, s ő nem tudta visszahozni, de mindent megtett, hogy helyettesítse,

На майката изведнъж ѝ притъмня. Усети горчивина в устата, като от вкиснала супа от паяци. Почувства, че не са ѝ останали никакви сили.

Тя седна тежко на мократа тераса и каза:

– Не знам къде е баща ти. Не мога да направя нищо повече. Аз просто съм тук.

– Стига с тия стари истории бе, мамо...

– Добре, какъв е проблемът сега?

– Ами... знаеш ли с какво да се намажа? Писна ми от тия пънки. Кои ще ме целуне такъв...

„Аз малко ли те целувам?“ – понечи да каже майка му, но в миг се почувства два пъти по-излишна и три пъти по-стара, и шест пъти по-самотна. Изправи се малко неуверено и провлачи чехлите си във водата към мазето, където имаше малка домашна аптечка.

Светльо дори не погледна към нея, а отново се надвеси към образа си върху стъклената повърхност на водата.

ХРИСТАКИ И НЕБЕСНАТА ПЕРУШИНА

Прасенцето Христаки беше най-безгрижното същество в целия двор.

То беше розово и миличко, миглите му бяха руси, очите – сини, а погледът – ведър и открит. Христаки обичаше всички и всички го обичаха.

Кокошките му къткаха майчински. Петелът го събуждаше сутрин рано, за да гледат заедно изгрева. Кравата го ближеше по челото. Христаки не харесваше това, но виждаше, че тя го прави с добро

hogy kisfiuk, az ő kislemeze semmiben se szenvedjen hiányt.

Tessék, ma megint elrejtőzött álmodozni...

Halkan kitocsogott a teraszra, és odaállt kisgyermek mögé.

A fiú hátrapillantott rá a válla fölött, de nem szólt semmit, csak halkán felsőhajtott.

– Szvetljo, elég legyen. Nézd, az a pók hogy szalad a vízen...

– Anya... Semmit sem értesz!

Az anya szeme előtt elsötétült a világ. Keserű ízt érzett a szájában, mintha állott póklevest nyelt volna. Egyszerre minden ereje elhagyta.

Nehézkesen leült a nedves teraszra, és így szólt.

– Nem tudom, hol van az apád. Nem tehetek semmi többet. Csak annyit, hogy itt vagyok.

– Anya, elég ezekből a régi históriákból...

– Jó, akkor most mi a baj?

– Hát... tudsz valamit, amivel bekenhetném magam? Elegendem van ezekből a ragyákból. Ki fog így megcsókolni?

„Én tán nem csókolgatlak eleget?“ – mondta volna az anyja, de hirtelen kétszer feleslegesebbnek, háromszor öregebbnek és hatszor magányosabbnak érezte magát. Kissé bizonytalanul feltápázkodott, s papucsos lábával elvonszolta magát a vízben a pince felé, ahol egy kis orvosságos szekrényt tartott.

Szvetljo nem is pillantott utána, hanem ismét a víztükör fölé hajolt, s azt arcát szemlélgette.

чувство, затова деликатно я избягваше, а ако не успееше – стоеше и търпеше.

Христаки се разбираше добре и с кучето, но най-добрата му приятелка беше старата котка Желязка. Тя живееше в двора на училището, но поне два пъти на ден се отбиваше да нагледа Христаки. Двамата обичаха да обсъждат всякакви теми надълго и нашироко.

– Няма да повярваш какво видях тази сутрин! – посрещна я веднъж прасенцето.

– Ще повярвам, кажи.

– О, няма, няма! Небето се скубе!

– Какво? – засмя се Желязка.

– Скубе се! Видях го с очите си – перушината му се ръси. Ама нормално е да има пера. Щом има пера, значи има крила. Точно с тях е литнало и се е качило горе.

– Интересна хипотеза – измърка Желязка.

– Да бе! Така ще е! Аз нарочно скрих една перушинка от небето, да ти я покажа... Обаче я няма. Ей тук беше, на топло до полага...

– Да не би да се е стопила? – усмихна се котката.

– Перушината не се топи! Бяла беше, мъничка, студена. И не беше само една, а много.

– Аха?

– Да! Обаче... ако небето се проскубе съвсем, няма ли да падне?

– Не знам. Ти как мислиш?

HRISZTAKI ÉS AZ ÉGBŐL HULLOTT TOLLPIHE

Hrisztaki malac volt az egész udvar leggondtalanabb teremtménye.

Rózsaszín volt és aranyos, pillája rózsaszín, szeme kék, tekintete nyílt és derűs. Hrisztaki mindenkit szeretett, és őt is szerette mindenki.

A tyúkok anyaián kotkodáltak neki. A kakas kora hajnalban keltette, hogy együtt nézhessék a napkeltét. A tehén a homlokát nyalogatta. Hrisztaki ezt nem nagyon szerette, de látta, hogy a tehén jó szívvvel csinálja, ezért tapinta-

– Мисля, че първо ще затънем до ушите в бял пух, а после небето ще се сгромоляса. И ще ни сплеска като пържоли!

– Христаки?

– Чакай де! И небето ще падне – буууммм!, и звездите ще завалят като дъжд – тряс! тряс!, и...

– Христаки!

– Какво?

– Хайде да не говорим за Коледа, а, моето момче?

– Обаче перушината...

– Млъкни, Христо. И изобщо това с името ти е... Пълна подигравка.

– Не харесваш името ми?? – оценката на Христаки се наляха със сълзи.

– Много те обичам.

Желязка се обърна рязко и изтича към оградаата. Шмугна се през една пролука и изчезна.

Христаки вдигна рамене и отиде да си търси изгубеното перце.

tosan került, ha meg nem sikerült – hát tűrte.

Hrisztaki a kutyával is remekül kijött, de legjobb barátja mégis az öreg Zseljazka macska volt. Zseljazka az iskolaudvarban lakott, de mindennap legalább kétszer átugrott, hogy ránézzen Hrisztakira. Szerettek jókat beszélgetni mindenféle témáról.

– Nem fogod elhinni, mit láttam ma reggel! – fogadta egy reggel Zseljazkát a malac.

– Elhiszem, csak mondd.

– Ó, nem, nem! Kopaszodik az ég!

– Hogyan? – nevetett fel Zseljazka.

– Kopaszodik! A saját szememmel láttam – hullik a tolla. Normális is, hogy van tolla. Ha tolla van, akkor szárnya is van. Azzal repült fel a magasba.

– Érdekes elmélet – dorombolta Zseljazka.

– Az ám! Így kell lennie! Direkt elrejtettem egy kis pihét, hogy megmutassam neked... De nincs meg. Itt volt, ni, a melegben, a tyúkfészek mellett...

– Csak nem olvadt el? – mosolyodott el a macska.

– A toll nem tud elolvadni! Fehér volt, aprócska, hideg. És nem csak egy volt, hanem sok.

– Aha!

– Igen! De... ha az ég egészen megkopaszodik, nem fog lezuhanni?

– Nem tudom. Te mit gondolsz?

– Szerintem előbb fűlig betemet majd bennünket a fehér pihe, aztán ránk

szakad az ég. És kilapít, mint a palacsintát!

– Hrisztaki!

– Várj! És az ég alázuhan – buuummm!, és a csillagok úgy hullanak, mint az eső – reccs! reccs!, és...

– Hrisztaki!

– Mi az?

– Csak hagyjuk békén a karácsonyt, rendben, fiacskám?

– De a toll...

– Fogd be, Hriszto. Egyáltalán, már a neved is... tiszta röhej.

– Nem tetszik a nevem?! – Hrisztaki szemecskéi megteltek könnyel.

– Nagyon szeretlek.

Zseljazka sarkon fordult, és elfutott a kerítés felé. Átbújt egy lyukon, és eltűnt.

Hrisztaki vállat vont, és elindult, hogy megkeresse az elveszett tollpihét.

ЗА АВТОРИТЕ

БЕЛА МАРКО (1951*) – унгарски поет и политик. Живее в Марошвашархей (Търгу Муреш), Румъния.

ВИКТОРИЯ АНДОНОВА (1997*) – преводач. Живее в София.

ВЯРА МИТКОВСКА (2005*) – студентка по унгарска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. Живее в София.

ГЕРГЕЙ ЛАЙОШ КОВАЧ (1985*) – преводач. Живее в Будапеща.

ЕВА МОНИКА ЖЕКОВ (1982*) – цигулар и преподавател. Живее в Мишколц.

ЕЛИЦА КЛИМЕНТИЕВА (1996*) – преводач. Живее в София.

ИВАН ХРИСТОВ (1978*) – български поет и изследовател. Живее в София.

ЙОРДАН ТЮТЮНКОВ (1951*) – преподавател в Будапещенския университет Метрополитен.

ЛАСЛО НАГИ (1925 – 1978) – унгарски поет, преводач и художник. Изтъкнат преводач на българска народна поезия.

МАРИЯ ДОНЕВА (1974*) – български писател, автор на книги за деца. Живее в Стара Загора.

МАРИЯ КОЛЕВА (2000*) – преводач. Живее в София.

ПЕТЪР ЧУХОВ (1961*) – български поет. Живее в София.

ПРЕСЛАВА КАМЕНОВА (2005*) – студентка по унгарска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. Живее в София.

РАДОСТ ИВАНОВА (2004*) – студентка по унгарска филология в СУ „Св. Климент Охридски“. Живее в София

СВЕТЛА КЪОСЕВА (1955*) – преводач и редактор. Живее в Будапеща.

A SZERZŐKRŐL

ELICA KLIMENTIEVA (1996*) – műfordító. Szófiában él.

IVAN HRISZTOV (1978*) – bolgár költő és kutató. Szófiában él.

KJOSZEVA SZVETLA (1955*) – fordító, szerkesztő. Budapesten él.

KOVÁCS GERGELY LAJOS (1985*) – műfordító. Budapesten él.

MARIA DONEVA (1974*) – bolgár író, a gyerekkönyv nagymestere. Sztara Zagorában él.

MARIA KOLEVA (2000*) – műfordító. Szófiában él.

MARKÓ BÉLA (1951*) – magyar költő és politikus. Marosvásárhelyen él.

NAGY LÁSZLÓ (1925 – 1978) – magyar költő, műfordító és képzőművész. A bolgár népköltészet neves fordítója.

PETAR CSUHOV (1961*) – bolgár költő. Szófiában él.

PRESZLAVA KAMENOVA (2005*) – magyar szakos egyetemista a Szófiai Kliment Ohridszki Egyetem. Szófiában él.

RADOSZT IVANOVA (2004*) – magyar szakos egyetemista a Szófiai Kliment Ohridszki Egyetem. Szófiában él.

TÜTÜNKOV JORDAN (1951*) – egyetemi tanár, Budapesti Metropolitan Egyetem. Budapesten él.

VIKTORIA ANDONOVA (1997*) – műfordító. Szófiában él.

VJARA MITKOVSKA (2005*) – magyar szakos egyetemista a Szófiai Kliment Ohridszki Egyetem. Szófiában él.

ZSEKOV ÉVA MÓNIIKA (1982*) – hegedűművész, tanár. Miskolcon él.

XEMYC

брой 87 · 2/2025 · година xxxiv

Списание за култура и
обществен живот

Основано от *Дружеството
на българите в Унгария* през 1991 г.

Издание на *Българското
републиканско самоуправление*

Отговорен издател
д-р Данчо Мусев

Главен редактор
Светла Кьосева

Печат
FesztNet Kft.

Оформление, предпечат
Димитър Русев

Адрес на редакцията
1097 Будапеща, ул. "Фехер холо" №8

HÆMUS

87. szám · 2/2025 · xxxiv évfolyam

Társadalmi és kulturális
folyóirat

Alapította 1991-ben
a *Magyarországi Bolgárok Egyesülete*

A *Bolgár Országos
Önkormányzat* kiadványa

Felelős kiadó
dr. Muszev Dancso

Főszerkesztő
Kjoszeva Szvetla

Nyomdai kivitelezésért felelős
FesztNet Kft.

Design, nyomdai előkészítés
Ruszev Dimitar

A szerkesztőség címe
1097 Budapest, Fehér Holló u. 8.

